

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

LIETUVOS
ISTORIJOS
METRAŠTIS
2022 metai

1

LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

THE YEARBOOK
OF LITHUANIAN
HISTORY

2022

1

Vilnius 2022

LITAUISCHES INSTITUT FÜR GESCHICHTE

JAHRBUCH
FÜR LITAUISCHE
GESCHICHTE

2022

1

Vilnius 2022

Žurnalo leidybą finansavo
LIETUVOS MOKSLO TARYBA
PAGAL VALSTYBINĘ LITUANISTINIŲ TYRIMŲ IR SKLAIDOS
2016–2024 METŲ PROGRAMĄ
Projekto finansavimo sutartis Nr. S-LIP-22-32

Redakcinė kolegija / Editorial Board / Redaktion:

Egidijus ALEKSANDRAVIČIUS
Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva /
Vytautas Magnus University, Lithuania

Krzysztof BUCHOWSKI
Balstogės universitetas, Lenkija /
University of Białystok, Poland

Jan JURKIEWICZ
Adomo Mickevičiaus universitetas Poznanėje, Lenkija /
Adam Mickiewicz University, Poznań, Poland

Tomasz KEMPA
Mikalojaus Koperniko universitetas Torunėje, Lenkija /
Nicolaus Copernicus University in Toruń, Poland

Česlovas LAURINAVIČIUS
Lietuvos istorijos institutas, Lietuva /
Lithuanian Institute of History, Lithuania

Vėjas G. LIULEVIČIUS
Tenesio universitetas Noksvilyje, JAV /
University of Tennessee, Knoxville, USA

Bernadetta MANYŚ
Adomo Mickevičiaus universitetas Poznanėje, Lenkija /
Adam Mickiewicz University, Poznań, Poland

Elmantas MEILUS (pirmininko pavaduotojas / Deputy Editor-in-Chief)
Lietuvos istorijos institutas, Lietuva /
Lithuanian Institute of History, Lithuania

Jolita MULEVIČIŪTĖ
Lietuvos kultūros tyrimų institutas, Lietuva /
Lithuanian Culture Research Institute, Lithuania

Mathias NIENDORF
Greifswaldo universitetas, Vokietija /
University of Greifswald, Germany

Rimvydas PETRAUSKAS
Vilniaus universitetas, Lietuva /
Vilnius University, Lithuania

Jolita SARCEVIČIENĖ (atsakingoji sekretorė / Executive Secretary)
Lietuvos istorijos institutas, Lietuva /
Lithuanian Institute of History, Lithuania

Vladas SIRUTAVIČIUS
Lietuvos istorijos institutas, Lietuva /
Lithuanian Institute of History, Lithuania

Gintautas SLIESORIŪNAS (pirmininkas / Editor-in-Chief)
Lietuvos istorijos institutas, Lietuva /
Lithuanian Institute of History, Lithuania

Darius STALIŪNAS
Lietuvos istorijos institutas, Lietuva /
Lithuanian Institute of History, Lithuania

Saulius SUŽIEDĖLIS
Milersvilio universitetas, JAV /
Millersville University, USA

Joachim TAUBER
Šiaurės Rytų institutas Liuneburge, Vokietija /
Nordost Institut in Lüneburg, Germany

Theodore R. WEEKS
Pietų Iliinojaus universitetas Karbondeilyje, JAV /
Southern Illinois University, Carbondale, Ill., USA

Andrzej ZAKRZEWSKI
Varšuvos universitetas, Lenkija /
University of Warsaw, Poland

Registruota duomenų bazė:
Articles appearing in this journal are abstracted and indexed in:
HISTORICAL ABSTRACTS. AMERICA: HISTORY AND LIFE.
EBSCO Publishing. Lituanistika

Recenzuojamas mokslo žurnalas, leidžiamas nuo 1971 m. Per metus išeina 1 tomas (2 numeriai).
Elektroninę straipsnių versiją pdf formatu galima rasti internetinėje svetainėje:
<https://www.istorija.lt/leidiniai/mokslo-zurnalai-ir-testiniai-leidiniai/lietuvos-istorijos-metrastis/672>

ISSN 0202-3342
e-ISSN 2538-6549

© Lietuvos istorijos institutas, 2022
© Straipsnių autoriai, 2022

SAULIUS SARCEVIČIUS

Lietuvos istorijos institutas

VILNIAUS PLYTININKAI XVIII–XIX A. SANDŪROJE

ANOTACIJA. Straipsnyje nagrinėjama Vilniaus plytdirbystės problematika. Tyrimų laikotarpį apibrėžia archyvinė informacija apie konkrečius plytininkus-žaliavų kasėjus, kurių sąrašai sudaryti 1795 bei 1805 m. Šiuo laikotarpiu dirbo 43 amatininkai. Naudojantis papildomais archyviniais bei spausdintais šaltiniais, sudarytos šių amatininkų biogramos. Remiantis surinktais duomenimis apibrėžiama plytininkų-žaliavų kasėjų dirbtuvių lokalizacija, apžvelgiama turtinė šiuo amatu besiverčiusių asmenų diferenciacija, aptariami plytininkystės amato tęstinumo bei plytininkų kaitos duomenys, nagrinėjami kitų amatininkų, ypač puodžių, ekonominiai bei socialiniai ryšiai su plytininkais.

RAKTINIAI ŽODŽIAI: Vilnius, plytininkas, plytinė, puodžius, biograma.

ANNOTATION. The article deals with some aspects of brickmaking in Vilnius. The research period is defined by the archival information on specific brickmakers-raw material miners, whose lists were compiled in 1795 and 1805. Forty-three craftsmen worked during this period. Using additional archival and printed sources, short biographies of these craftsmen were compiled. Based on the collected data, the localisation of brickmaking-raw material mining workshops is defined, wealth differentiation of those practising this trade is reviewed, the data on the continuity of the brickmaking trade and the turnover of brickmakers are discussed, and the economic and social relations of other craftsmen, especially potters, with brickmakers are examined.

KEYWORDS: Vilnius, brickmaker, brickworks, potter, short biography.

Lietuvos istoriografijoje plytdirbystės amato istorija menkai domėtasi, dažniau apie ją sužinome iš plytininkų produkcijai skirtų darbų. Architektai, menotyrininkai, archeologai yra paskelbę straipsnių, publikavę knygu, kuriose iš esmės bandyta spręsti plytų,

grindų plytelių ar čerpių technologijų, chronologijos bei su tuo susijusių kultūrinių įtakų klausimus¹. Šią problematiką savo ankstesniuose darbuose yra nagrinėjęs ir šio straipsnio autorius². Tačiau gilinantis į technologinę plytininko produkcijos problematiką, anksčiau ar vėliau iškyla poreikis daugiau sužinoti apie įvairiais laikotarpiais Vilniuje dirbusių plytininkų skaičių, suprasti jų kaitos priežastis, įvertinti plytinių užstatymo tankį ir jame stovėjusių statinių paskirtį, plytininkų technologinius pajėgumus ir pan. Kol kas nėra parašyta Vilniaus plytirdybystės istorija, kurioje būtų plačiau gvildenami minėti klausimai. Tiesa, yra pasirodžiusios pirminių šaltinių publikacijos, kuriose rasime informacijos apie XVI–XVIII a. Vilniaus plytines ir plytininkus³, paskelbtas kapitalus Agniaus Urbanavičiaus XVII–XVIII a. Vilniaus naujųjų miestiečių sąrašas, kuriame taip pat yra medžiagos apie konkrečius plytirdybius⁴. Be to, Stasys Samalavičius savo darbuose⁵, remdamasis archyviniais šaltiniais, pirmą kartą mūsų istoriografijoje bandė lokalizuoti Vilniaus plytinių vietas, nagrinėti darbų organizavimo temą. XIX a. Vilniaus plytinių dinamiką ir jose pagamintos produkcijos kiekius savo darbe yra apžvelgęs Virgilijus Pugačiauskas⁶. To

¹ S. Abramauskas, *Mūrinės statybos raida Lietuvoje XIII–XVI a.*, Vilnius, 2012; to paties, Plytų dydžiai XIV–XV amžių Lietuvos architektūros paminkluose, *Valstybinės LTSR architektūros paminklų apsaugos inspekcijos metraštis*, t. 1, Vilnius, 1958, p. 31–37; R. Jaloveckas, T. Dambrauskaitė, Buvusios šv. Jono bažnyčios Vilniuje restauraciniai tyrimai, *Architektūros paminklai*, t. I, Vilnius, 1970, p. 79–90; N. Kitkauskas, *Vilniaus pilys, istorija, statyba, architektūra*, Vilnius, 2012; V. Žulkus, XV–XIX amžių Klaipėdos statybinė keramika, *Architektūros paminklai*, t. V, Vilnius, 1979, p. 37–42; V. Levandauskas, A. Jankevičienė, Lietuvos gotiškų gyvenamųjų namų ir visuomeninių pastatų mūro medžiagos ir statybos technika, *LTSR architektūros klausimai*, t. 5, Vilnius, 1978, p. 61–83; V. Levandauskas, Lietuvos aptvarinių pilių mūro technika ir medžiagos, *LTSR architektūros klausimai*, t. 4, Vilnius, 1974, p. 432–447; to paties, Lietuvos renesansinių pastatų mūro medžiagos ir technika, *Architektūros paminklai*, t. 4, Vilnius, 1977, p. 15–25; E. Striškienė, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmų grindų dangą pagal archeologinių tyrimų duomenis, *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai ir jų atkūrimas europinės patirties kontekste*, Vilnius, 2009, p. 73–84.

² R. Taraškevičius, V. Kazakauskas, S. Sarcevičius, R. Zinkutė, S. Suzdalev, Case study of geochemical clustering as a tool for tracing sources of clays for archaeological and modern bricks, *Baltica*, 32 (2), 2019, 139–155; S. Sarcevičius, R. Taraškevičius, Vilniaus Šv. Mikalojaus bažnyčios plytos – nuo jų ženklinių iki geocheminių sąsajų, *Archaeologia Lituana*, nr. 16, 2015, p. 49–66.

³ *Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Augusto dvaro sąskaitos*, kn. I: (1543–1548). 1544 XI 15 – 1546 XI 15, parengė D. Antanavičius, Vilnius, 2009; B. R. Vitkauskienė, XVI–XVIII a. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai. Istoriniai šaltiniai, *Vilniaus Žemutinė pilis XIV a. – XIX a. pradžioje. 2002–2004 m. istorinių šaltinių paieškos*, sud. R. Ragauskienė, Vilnius, 2006, p. 129–242; B. R. Vitkauskienė, XVI–XVIII a. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai istoriniuose šaltiniuose, ten pat, p. 72–128.

⁴ *Vilniaus naujieji miestiečiai 1661–1795 m. Sąrašas. Šaltinio publikacija*, parengė A. Urbanavičius, Vilnius, 2009.

⁵ S. Samalavičius, Vilniaus Šv. Petro ir Povilo bažnyčios statyba ir dekoravimas, *Architektūros paminklai*, t. II, Vilnius, p. 46–71; to paties, Statybinių medžiagų gamyba ir įmonių susitelkimo vietos Vilniuje XVII–XVIII a., *Architektūros paminklai*, t. 4, Vilnius, 1977, p. 26–35.

⁶ V. Pugačiauskas, Vilniaus statybininkų amatų cechai XIX a. I pusėje: organizacinė struktūra, gamybos pobūdis, kolektyvinė biografija, *Lituanistica*, t. 53, 2007, nr. 3(71), p. 29–43.

paties laikotarpio plytininkų išdegimo krosnis, kurių brėžiniai saugomi archyvuose, savo kapitaliniame veikalė apie Lietuvos mūro istoriją yra aptaręs Vytautas Levandauskas⁷. Tai būtų bene visi mus dominančia tema publikuoti darbai.

Darbo, kurį galima laikyti S. Samalavičiaus tyrimų tęsinium, pagrindinis tikslas – apibendrinti istorines bei archyvinės žinias apie Vilniaus plytininkus, dirbusius mieste XVIII a. pabaigoje – XIX a. pradžioje. Bandysime atsakyti į klausimą, kiek išsamiai turimi rašytiniai šaltiniai atskleidžia to laikotarpio plytininko paveikslą – ar galima nustatyti jo kilmės vietą, apčiuopti amato perimamumo pėdsakus, lokalizuoti jo dirbtuvę, spręsti apie jo ekonominį pajėgumą bei apibrėžti ryšius tiek su tuo pačiu amatu užsiimančiais asmenimis, tiek su kitais amatininkais.

Į minėtus klausimus bandoma atsakyti remiantis XVIII a. – XIX a. pradžios rašytiniais šaltiniais. Išryškinant plytininko paveikslą remiamasi dviem Vilniaus magistrato dokumentais, kurie ir apibrėžė chronologinius tyrimo rėmus: 1795 m. Vilniaus miestiečių amatininkų sąrašas (toliau – VMAS)⁸ ir 1805 m. sudarytas Vilniaus miesto namų registras (toliau – VMNR)⁹. Pirmame pateikiamas 7 plytininkų sąrašas bei papildomi duomenys apie juos: kilmės vieta, vaikų skaičius bei posesijos, kurioje stovėjo plytinė su pagalbiniais statiniais, numeris. Antrasis dokumentas ne toks informatyvus. Nors jis praplečia plytininkų sąrašą iki 33, tačiau suteikia duomenų tik apie posesijos numerį bei užstatymą. Minėtų šaltinių duomenys apie Vilniuje 1795–1805 m. dirbusius plytininkus pateikti 1 lentelėje.

1 lentelė. **Vilniaus plytininkų ir žaliavos kasėjų sąrašas, sudarytas pagal 1795 m. (VMAS) ir 1805 m. (VMNR) bei biogramų duomenis**

Nr.	Pavardė, vardas, tėvavardis	Amatas	Posesija pagal VMAS	Posesija pagal VMNR	Posesijos pagal biogramas	Priemiestis
1.	Andžejevskis (<i>Andrzejewski</i>)	PL		614–615		Užupis
2.	Baranovska Marijona (<i>Baranowska Marianna</i>)	PL	612			Užupis
3.	Budkevičius Simonas (<i>Budkiewicz Symon</i>)	ZK	1002			Šnipiškės
4.	Dzemidavičius Tomas (<i>Dziemidowicz Tomasz</i>)	ZK	1046	1046		Šnipiškės

⁷ V. L e v a n d a u s k a s, *Lietuvos mūro istorija*, Kaunas, 2012.

⁸ Lietuvos valstybės istorijos archyvas (toliau – LVIA), f. 458, ap. 1, b. 380.

⁹ Ten pat, b. 674.

Nr.	Pavardė, vardas, tėvavardis	Amatas	Posesija pagal VMAS	Posesija pagal VMNR	Posesijos pagal biogramas	Priemiestis
5.	Gaidamavičius Jurgis (<i>Gaydamowicz Jerzy</i>)	PL		641	1107	Užupis,
6.	Galimskis Simonas (<i>Galimski Symon</i>)	PL		936, 957	1090	Šnipiškės Šnipiškės
7.	Gžybowski Ignatas (<i>Grzybowski Ignacy</i>)	PL	1085	1085, 1082	1022	Šnipiškės
8.	Gžybowski Juozapas (<i>Grzybowski Jozef</i>)	PL		1079		Šnipiškės
9.	Jankevičius Vincentas (<i>Jankiewicz Wincent</i>)	PL		1036		Šnipiškės
10.	Jurevičius Stanislovas (<i>Jurewicz Stanislaw</i>)	ZK				Šnipiškės
11.	Kačynskis Vincentas (<i>Kaczyński Wincent</i>)	PL		928, 1077, 1098, 1112	1078	Šnipiškės
12.	Kasperovičius Juozapas (<i>Kasperowicz Jozef</i>)	ZK		Nenurodyta		Šnipiškės
13.	Klimovičius Jonas (<i>Klimowicz Jan</i>)	ZK	1102			Šnipiškės
14.	Korkozas Motiejus (<i>Korkoz Maciej</i>)	PL		1032, 1034		Šnipiškės
15.	Kovalevska Anastazija (<i>Kowalewska Anastazyja</i>)	PL		938		Šnipiškės
16.	Kovalevskis Grigas (<i>Kowalewski Grzegorz</i>)	PL	1083		938	Šnipiškės
17.	Kovalevskis Simonas (<i>Kowalewski Szymon</i>)	PL	1087	1033		Šnipiškės
18.	Kozłowska-Rutkauskaitė Marijona (<i>Kozłowska Rut- kowskowna Maryanna</i>)	PL		946, 934	943, 1097, 1098	Šnipiškės
19.	Kunickis Jonas (<i>Kunicki Jan</i>)	PL		1081		Šnipiškės
20.	Lipinskis Kazimieras (<i>Lipinski Kazimierz</i>)	PL		941, 947, 971–972, 1031, 1274		Šnipiškės, Aušros vartų
21.	Lipinskis Martynas (<i>Lipiński Marcin</i>)	PL		1482		Antakalnis
22.	Lisovskis Motiejus (<i>Lisowski Maciej</i>)	ZK		Nenurodyta		Šnipiškės
23.	Maciejevskis Mykolas (<i>Maciejewski Michał</i>)	PL		942		Šnipiškės
24.	Michalovskis Juozapas (<i>Michałowski Jozef</i>)	PL		1044		Saltoniškės
25.	Milošas Jokūbas (<i>Miłosz Jakub</i>)	ZK	1094	1094		Šnipiškės

Nr.	Pavardė, vardas, tėvavardis	Amatas	Posesija pagal VMAS	Posesija pagal VMNR	Posesijos pagal biogramas	Priemiestis
26.	Minkevičius Tomas (<i>Minkiewicz Tomasz</i>)	ZK	1093	1093		Šnipiškės
27.	Minkevičius Simonas (<i>Minkiewicz Simon</i>)	PL		1086	1087	Šnipiškės
28.	Rinkevičius Mykolas (<i>Rynkiewicz Michał</i>)	PL		1359	1097, nenurodyta	Antakalnis, Šnipiškės
29.	Rostkovskis Laurynas (<i>Rostkowski Wawrzyniec</i>)	PL		1011		Šnipiškės
30.	Sadowska Marijona (<i>Sadowska Maryanna</i>)	PL		1106–1108		Šnipiškės
31.	Samulevičius Kazimieras (<i>Samulewicz Kazimierz</i>)	PL		944	1084, 992	Šnipiškės
32.	Sielickis Motiejus (<i>Sielicki Maciej</i>)	PL	1078	1078		Šnipiškės
33.	Senkevičius Dominykas (<i>Sienkiewicz Dominik</i>)	PL		1044	1086	Saltoniškės, Šnipiškės
34.	Senkevičius Tomas (<i>Sienkiewicz Tomasz</i>)	PL		1040		Saltoniškės
35.	Slavinskis Antanas (<i>Slawinski Antoni</i>)	PL	1143	943	946	Lukiškės, Šnipiškės
36.	Sobolevskis Jonas (<i>Sobolewski Jan</i>)	PL		1063		Saltoniškės
37.	Stankevičius Mykolas (<i>Stankiewicz Michał</i>)	PL		1084	977, 711–712	Šnipiškės, Lukiškės
38.	Šulskis Vincentas (<i>Szulski Wincent</i>)	PL		945		Šnipiškės
39.	Tomaševskis Felicijonas (<i>Tomaszewski Felicjan</i>)	PL	1088	1088		Šnipiškės
40.	Veržbickis Antanas (<i>Wierzbicki Antoni</i>)	ZK				Saltoniškės
41.	Zafatas Pilypas (<i>Zafat Filip</i>)	PL		940, 962–963, 966, 1035		Šnipiškės
42.	Zakševskis Steponas (<i>Zakrzewski Stefan</i>)	ZK	1036			Šnipiškės
43.	Žukovskis Jonas (<i>Żukowski Jan</i>)	PL		939, 979–980, 1070–1071, 1090	976	Šnipiškės

Pastaba: PL – plytininkas, ZK – žaliavų (molio ir kalkakmenio) kasėjas. Eilės numeris sutampa su biogramos numeracija.

Lentelėje matyti, kad minėti šaltiniai apibrėžė konkretų asmenų ratą. Be plytininkų (PL) (lenk. *strycharz*), įvesti duomenys apie amatininkus kasėjus (ZK) (lenk. *kopacz*). VMAS jų minima 8, o VMNR – 5. Tokį sprendimą nulėmė Vilniaus magistrato pajamų (toliau – MP) knygoje pateikta informacija, kur XVII a. antroje pusėje – XVIII a. plytininkai, mokėję išdui mokesčius už molio arba kalkakmenio kasimą miesto žemėje, taip ir buvo vadinami – molio / kalkakmenio kasėjais. Vilniaus magistrato išlaidų (toliau – MI) knygoje tie patys asmenys jau įvardijami kaip plytininkai (žr. biogramas). Kita vertus, reikia pabrėžti, kad ne kiekvienas kasėjas tapdavo plytininku. Dėl istorinių šaltinių stokos išskirti tikruosius plytininkus iš užsiimančių tik žaliavos kasimu ne visada įmanoma. Šiame straipsnyje laikysimės nuostatos, kad visi jie galėjo verstis plytininkyste: galėjo gaminti ne tik plytas, grindų plyteles ar čerpes, bet ir, kas dažniausiai ir nutikdavo, išdegti kalkes.

Sprendžiant apie lentelėje išvardytų plytininkų giminystės sąsajas, amato perimamumo klausimus, socializacijos faktus su kitais plytininkais ar kitų profesijų amatininkais, tyrime naudotasi jau minėtomis XVIII a. MP ir MI knygomis¹⁰. Nagrinėjant išvardytus klausimus pasitelktas 1801 m. sudarytas Vilniaus miesto posesijų savininkų sąrašas (toliau VMPS). Posesijų valdytojai šaltinyje pateikti chronologine tvarka. Tiek posesijų, tiek jų valdytojų sąrašai nepilni, tačiau nagrinėjamą XVIII a. laikotarpį jie užpildo išsamiausiai¹¹. Tai yra ne vieninteliai archyviniai šaltiniai, galintys nušviesti mūsų nagrinėjamą temą. Dėl straipsnio apimties ir nustatytų chronologinių rėmų tyrime ne visi jie buvo panaudoti¹². Iš publikuotų šaltinių pasinaudota jau minėto A. Urbanavičiaus parengtu Vilniaus naujųjų miestiečių sąrašu. Tad, nors pagrindiniai du naudojami šaltiniai darbo chronologiją apibrėžė 1795–1805 m. laikotarpiu, nagrinėjant amatininkų giminystės sąsajas, profesinę veiklą bei amato tęstinumą, darbe paliečiami ir ankstesni XVIII a. dešimtmečiai.

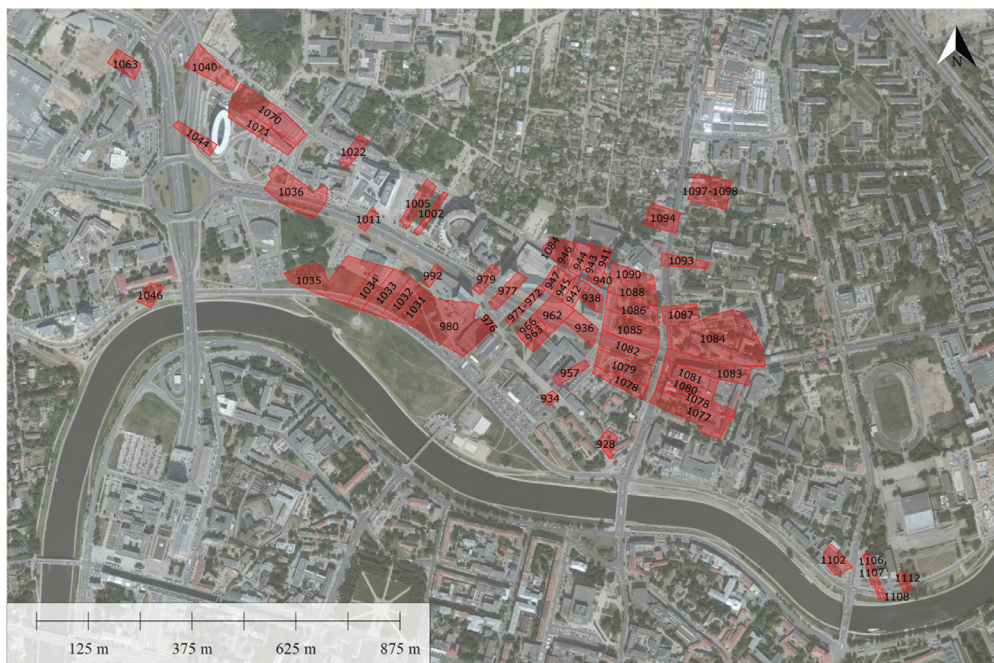
Apie plytininkų dirbtuvių lokalizaciją bei turtinius skirtumus

Nuodugniau patyrinėjus 1 lentelės duomenis, galima pastebėti kelis nagrinėjamo laikotarpio plytininko amatą apibūdinančius bruožus. Pirmas susijęs su plytinių lokalizacija (1 pav.).

¹⁰Ten pat, b. 62, 72, 74, 12, 78, 81, 90, 94–95, 99, 111, 122, 132, 138, 142, 156–157, 168, 174, 180, 185, 190, 193, 199, 201, 208, 218–219, 223, 228, 231, 237, 245–246, 255, 258–259, 262–264, 272, 278, 283, 286, 288, 307, 315, 329, 333, 340.

¹¹Ten pat, b. 532–538.

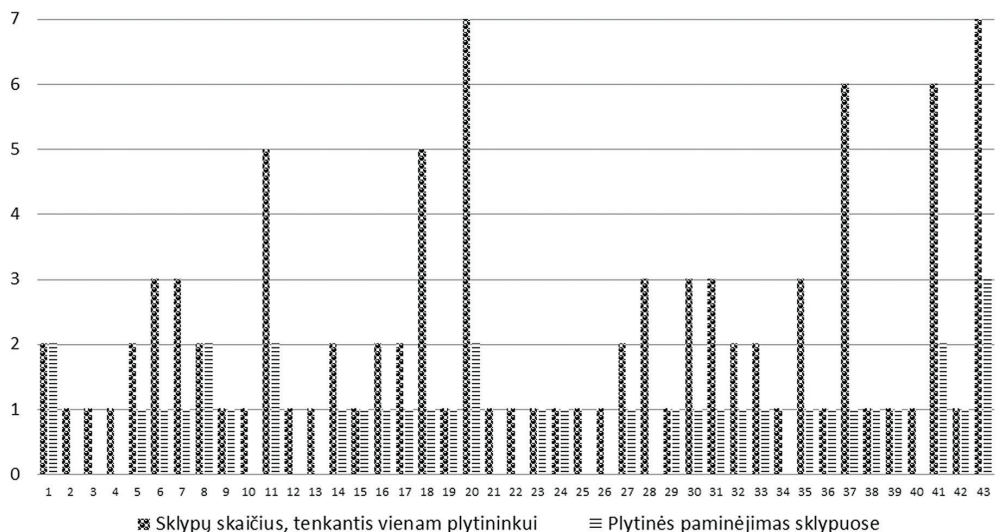
¹²Turimi omenyje 1775 bei 1790 m. Vilniaus posesijų sąrašai – LVIA, f. 11, ap. 1, b. 636; f. 458, ap. 1, b. 317–318, taip pat Šv. Jonų parapijos XVIII a. santuokos bei krikšto metrikų knygos – ten pat, f. 604, ap. 10, b. 8–9.

1 pav. Vilniaus plytinių ir žaliavos kasėjų sklypų lokalizacija Šnipiškėse bei Saltoniškėse pagal 1795, 1805 m. archyvinius šaltinius.

Pastabos: Raudona spalva žymimos posesijos, o skaičiumi – jų numeris. Sklypų vietas pažymėtos pagal 1808 m. Vilniaus planą. Dabartinio ir 1808 m. Vilniaus planų rektifikaciją atliko O. Valionienė.

Daugumos plytinių (75 %) ir beveik visų žaliavos kasėjų (90 %) sklypai buvo Šnipiškių priemiestyje – čia nuolat gyveno ir dirbo 25 plytininkai (1 pav.). Du iš jų buvo įsigiję sklypus kituose priemiesčiuose – Aušros Vartų ir Lukiškių (žr. nr. 20, 37). Be to, pastebimos bent keturių plytinių, dirbusių kituose Vilniaus priemiesčiuose, sąsajos su Šnipiškėmis. Vienas jų, plytindirbyste ėmėsis verstis Lukiškėse, praplėtė veiklą Šnipiškėse ir nuo XIX a. pradžios persikėlė į jas (žr. nr. 35). Dar du plytininkai amatininkauti pradėjo Šnipiškėse, vėliau vienas persikraustė į Saltoniškes (žr. nr. 33), o kitas – į Užupį (žr. nr. 5). Paskutinis iš „perbėgėlių“, turėjęs sklypų tiek Šnipiškėse, tiek Antakalnyje, devintame dešimtmetyje perdavė ar pardavė turėtus du sklypus Šnipiškėse ir liko dirbti tik Antakalnyje (žr. nr. 28). Kituose Vilniaus priemiesčiuose plytinių buvo gerokai mažiau: po vieną už Aušros vartų bei Lukiškėse, 2 Antakalnyje, 3 Užupyje bei 4 Saltoniškėse. Prie šio sąrašo galima dar pridėti Saltoniškėse gyvenusį vieną žaliavų kasėją.

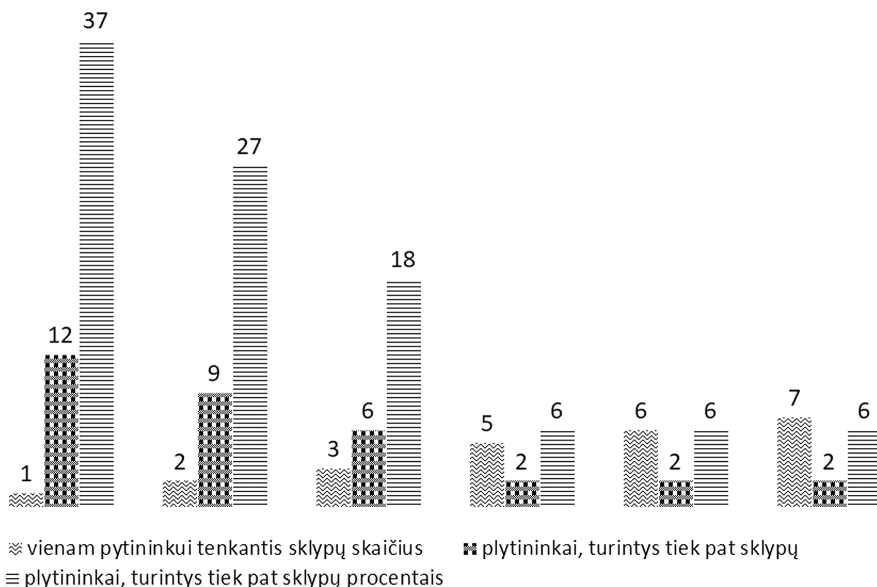

2 pav. Vilniaus plytininkų bei žaliavų kasėjų sklypų statistiniai duomenys.

Pastaba: horizontalioje ašyje žymėti amatininkų biogramos eilės nr., vertikalioje – sklypų skaičius.

Palyginus statistinius duomenis matyti, kad po dešimties metų net 71 % plytininkų toliau užsiėmė savo amatu, o bendras plytininkų skaičius Vilniaus mieste per šį laikotarpį padidėjo daugiau nei keturis kartus. O žaliavos kasėjų per 10 metų savo darbą tebedirbo gerokai mažiau (38 %). Per dešimties metų laikotarpį bent du „senieji“ plytininkai investavo savo lėšas į naujus sklypus, o vienas, pardavęs senąjį sklypą, pagerino darbo sąlygas nusipirkęs naują (žr. nr. 7, 17, 35). Išryškėja antrasis plytininkus išskiriantis bruožas – jų turtinė diferenciacija. Aiškiausiai ji pastebima lyginant plytininkų valdomų sklypų skaičių (2–3 pav.). Plytininkai bei žaliavos kasėjai valdė arba nuomojosi 94 sklypus, buvusius 88 posesijose. Iš šio skaičiaus atmetus pasikartojančias posesijas, kurios pereidavo iš vieno amatininko kitam pirkimo–pardavimo sandorio metu, gauname, kad plytininkai Vilniaus mieste turėjo sklypus 66 posesijose. Dar 10 sklypų buvo užėmę žaliavos kasėjai. Iš sklypų skaičiaus, tenkančio vienam plytininkui pasiskirstymo grafiko matyti, kad 12 jų (37 %) turėjo po vieną sklypą (1 lentelė, 3 pav.).

Pagal turimus sklypus likę plytininkai pasiskirsto tokiu būdu: 27 % turėjo po 2 sklypus, 18 % – po 3, 6 % – po 5, 6 ir 7 sklypus (3 pav.). Tokie duomenys skatina daryti išvadą, jog didesnis sklypų skaičius lemia daugiau produkcijos. Tačiau, kaip matysime toliau, sklypų skaičius nebūtinai atspindi plytininko gamybos našumo didėjimą. Šį teiginį iliustruoja sklypų ir juose pastatytų plytinių santykis (2 pav., 2 lentelė).

3 pav. Sklypų skaičius, tenkančio vienam plotininkui, pasiskirstymo grafikas.

Iš pateiktų iliustracijų matyti, kad didesnė dalis vieną sklypą turėjusių plotininkų (75 %) buvo pasistatę plytinę. Degimo krosnį turėjo ir vienas kalkakmenio kasėjas (žr. nr. 42). Įsigiję antrą sklypą, tik 22 % plotininkų pasistatė papildomą krosnį. Mažai to, netgi, sakytume, finansiškai pajėgiausi šeši plotininkai, turėję 5–7 sklypus, juose retai statėsi daugiau nei 2–3 plytines, kuriose buvo įrengiamos degimo krosnys (2 pav.). Kai kurie apsiribodavo viena plytine. Šį reiškinį galima interpretuoti remiantis sklypų užstatymo pobūdžiu (2 lentelė). Viena vertus, pateikti statistiniai duomenys nurodo užstatymo intensyvumą, kuris mažėja didėjant sklypų skaičiui, o kita vertus, apibūdina statinių, buvusių plotininkų turėtuose sklypuose, paskirtį.

Galima pastebėti, kad sklypuose, kuriuose plotininkas užsiimdavo savo amatu, archyviniai šaltiniai mini du statinius – plytinę ir gyvenamąjį namą. Dažniausiai namai būdavo mediniai, tačiau kartais statydavo mūrnamius (žr. nr. 2, 27, 11, 37). Tarp statinių, stovėjusių plotininkų sklypuose, šaltiniuose taip pat gana dažnai minima lūšna (lenk. *chalupa*). Galbūt lūšnomis laikui bėgant virto dalis medinių gyvenamųjų namų, tačiau kita jų dalis, tikėtina, priskirtina plytinių infrastruktūros statiniams – jose galėjo džiovinoti nulipdytą, tačiau dar degimo krosnyje neišdegtą produkciją.

Atidžiau patyrinėjus matyti, kad plytininkai, be savo „tiesioginio“ užsiėmimo, vertėsi ir kitais verslais: turėtuose sklypuose buvo įsirengę bravorus¹³ (žr. nr. 2, 21), laikė smukles (žr. nr. 11, 18) bei buvo pasistatę užvažiuojamuosius namus (žr. nr. 37, 43).

2 lentelė. Plytininkų sklypų užstatymo statistiniai duomenys.

Sklypų skaičius	Plytininkų skaičius	Plytinė	Medinis namas	Mūrinis namas	Lūšna	Bravoras	Smuklė	Užvažiuojamasis namas	Tvora	Iš viso:
1	12	9	8	1	3	2				23
2	9	11	8	1	6					26
3	6	5	7		4			1		17
5	2	3	5	1	1		2			12
6	2	3	2	1				1		7
7	2	5	5	2	4			1	1	18
Iš viso:	33	36	35	6	18	2	2	2	2	

Pastebėtas ryšys tarp turėtų sklypų skaičiaus ir papildomo verslo pobūdžio. Tarkim, bravorą galėjo įsirengti ir vieną sklypą turintis plytininkas, o smukles ar užvažiuojamuosius namus galėjo sau leisti išlaikyti tik labiau pasiturintys asmenys – t. y. turintys daugiau sklypų. Be jau minėtų verslų, šaltiniuose fiksuotas atvejis, kai plytininkas įsigijo sklypą tik tam, kad po kelerių metų jį galėtų brangiau parduoti (žr. nr. 37). Galima manyti, kad tai nebuvo išimtinis atvejis, tačiau, matyt, spekuliacijomis nekilnojamoju turtu galėjo verstis tik finansiškai pajėgesni plytininkai.

Iškyla natūralus klausimas, kodėl plytininkai imdavosi papildomos veiklos? Kaip rodo šaltiniai, tuo dažniausiai užsiimdavo ekonomiškai tvirčiausiai turėję jaustis amatininkai – valdę daugiau nei 3 sklypus bei pasistatę po kelias plytines. Atsakymas į šį klausimą tampa dar painesnis matant, kad per nagrinėjamą 10 metų laikotarpį plytininkų skaičius padidėjo, vadinasi, ir statybų užsakymų gerokai pagausėjo. Galimi keli paaiškinimai. Vienas jų – nagrinėjamoju laikotarpiu stebime Vilniuje besiformuojantį naujos kartos plytininkų sluoksnį, bandantį išsiveržti iš priklausomybės nuo konkretaus užsakovo poreikių. Ankstyvąjį plytininką nagrinėjamame šaltinyje reprezentuotų amati-

¹³ Iš naudotų šaltinių negalima nustatyti, ar tai buvo alaus daryklos, ar spirito varyklos, todėl straipsnyje paliktas šaltiniuose naudotas terminas *bravoras*.

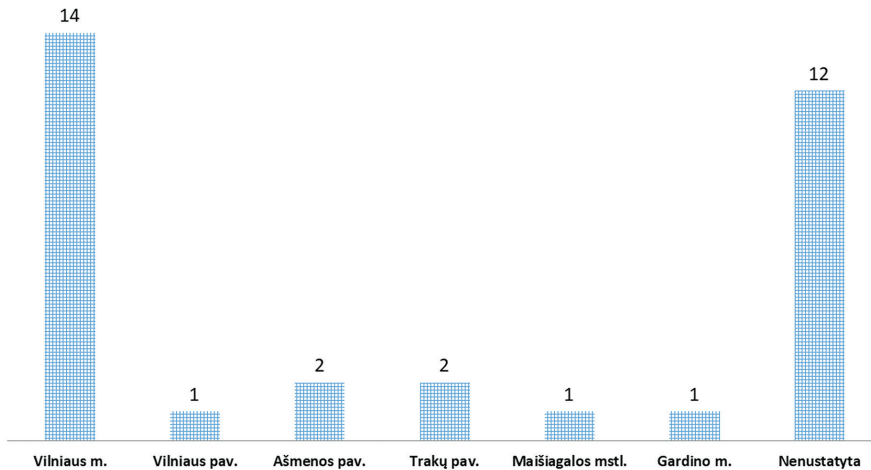
ninkas, turėjęs vieną plytinę, kurioje gamintos produkcijos kiekį lėmė užsakovas. Tenka abejoti, ar tokie smulkūs plytininkai galėjo sau leisti gaminti produkciją sandėliavimui. Tam reikėtų papildomų lėšų ne tik pačiai produkcijai pagaminti, tarkim, iškasti ir laikyti pūdymui papildomas molio krūvas, bet ir tai produkcijai sandėliuoti, taip pat ją saugoti, kad neišgrobstytų. Be to, visa ši investicija nebūtina atnešdavo momentinį pelną, nes pagamintos produkcijos realizavimui reikėjo papildomo laiko. Tai turėjo būti didelė finansinė našta plytininkui. Galima būtų daryti prielaidą, kad mūsų tyrime išskirti kelis sklypus valdę plytininkai atspindi būtent tą plytininkų sluoksnį, kuris bandė dalį produkcijos gaminti sandėliavimui, tikintis hipotetiniam užsakovui ją parduoti brangiau. Tokia galima strategija galėtų paaiškinti tyrime fiksuotą plytininkų siekį gauti papildomų pajamų iš kitų verslų. Tačiau galimas ir kitas aiškinimas – plytdirbystės amatas tais laikais dar nenešė nuolatinių įplaukų, tad reikėdavo jas kompensuoti papildoma veikla. Tiklesnio atsakymo į iškeltą klausimą, manytume, galima būtų tikėtis tik ateityje atlikus papildomus plytininkų veiklos tyrimus kaip ankstesniais, taip ir vėlesniais laikotarpiais.

Apie plytininko amato perimamumą

Iš identifikuotų Vilniuje 1795–1805 m. dirbusių 33 plytininkų, kilmės vieta buvo nustatyta 22 (67 %), o žaliavos kasėjų 9 (90 %) asmenų. Paaiškėjo, kad dauguma plytininkų buvo kilę iš Vilniaus miesto ir pavieto (46 %) ¹⁴. Kiti plytininkai buvo atvykėliai iš Trakų, Ašmenos pavičių, Maišiagalos ar Gardino miesto (4 pav.). Žaliavų kasėjų kilmės vietos procentinė išraiška buvo panaši – vilniečiai tarp jų sudarė 56 %. Po vieną buvo iš Breslaujos, Ašmenos pavičių, Polocko ir Smolensko vaivadijų.

Iš identifikuotų vilniečių plytininkų maždaug pusė savo amatą perėmė iš tėvų. Bent šešių vilniečių giminių palikuonys XVIII a. pabaigoje – XIX a. pradžioje buvo jau antros–ketvirtos kartos plytininkai: Baranovskiai, archyvinuose šaltiniuose ankstyviausiai paminėti 1736 m. (žr. nr. 2), Kovalevskiai, minimi nuo 1748 m. (žr. nr. 16–17), Kozlovskiai – nuo 1740 m. (žr. nr. 18), galbūt Michalovskiai – nuo 1740 m. (žr. nr. 24), Minkievičiai – 1758 m. (žr. nr. 27) bei Tomaševskiai – nuo 1755 m. (žr. nr. 39). Amato perimamumas tarp žaliavų kasėjų buvo menkesnis – tai Budkievičiai (žr. nr. 3, 1744 m.), galbūt Milošai (žr. nr. 25, 1776 m.). Tarp atvykėlių nustatytas vienas amato tęstinumo atvejis – tai iš Polocko vaivadijos kilę Zakševskiai (žr. nr. 42, 1779 m.). Kita vertus, visų šių asmenų protėviai plytininkyste pradėjo verstis ne anksčiau kaip XVIII a. ketvirtame dešimtmetyje. Plytų gamybos technologijos prasme tai labai svarbi išvada, pagrindžianti teiginį, kad po XVIII a. pirmais dešimtmečiais miestą nusiaubusių karų ir maro protrūkių

¹⁴ Biogramos nr. 2, 11, 16–18, 21, 23–24, 27, 30–31, 33, 37, 39.

4 pav. Plytininkų kilmės vieta.

Pastaba: Numeris virš kolonėlių nurodo plytininkų skaičių.

vietinių plytininkų, matyt, neliko, juos pakeitė naujai atvykę amatininkai iš kitų LDK regionų. Pastarųjų palikuonys amato tradicijas tęsė iki XIX a. pradžios – mūsų tyrinėjimų apibrėžto laikotarpio.

Plytininkų santykiai ir jų ryšys su puodžiais

Jeigu atmestume plytininkų „dinastijas“, ar lieka nors menka galimybė nustatyti, kas buvo likę plytininkai, pradėję šį verslą nuo nulio? Nors duomenų nėra daug, tačiau archyviniai šaltiniai leidžia atsakyti ir į šį klausimą. Dažniausiai tokia informacija pasiekia mus apie tuos asmenis, kurie yra tapę bent pirmos kartos vilniečiais. Šaltiniai liudija, kad tokių plytininkų tėvai galėjo verstis įvairiais amatais – jie galėjo būti kasėjai (žr. nr. 42), kepėjai (žr. nr. 11), degtindariai (žr. nr. 21), pirkliai (žr. nr. 30) ar vežikai (žr. nr. 34). Reikia manyti, kad šis sąrašas nėra baigtinis, jį papildys ateities tyrėjai. Tačiau vieną amatą, kurio sąveika su plytininkais yra dažniau aptinkama, reiktų išskirti – tai puodžiai. Teminiu pagrindu pavyko išskirti net 13 sąlyčio taškų tarp šių amatų atstovų (3 lentelė).

3 lentelė. Plytininkų bei žaliavos kasėjų sąsajos su puodžiais.

Nr.	5	6	8	9	11	16	17	18	19	25	27	28	31	33	35	37	43	
A		+		+							+					+		
B		+									+					+		
C									+						+			
D	+								+			+						
E														+	+			
F	+																	
G								+										
H								+										
I																	+	
J		+	+				+			+								
K			+															
L						+							+	+				
M					+												+	+

Pastabos: Skaičiai atitinka amatininko eilės nr. 1 lentelėje.

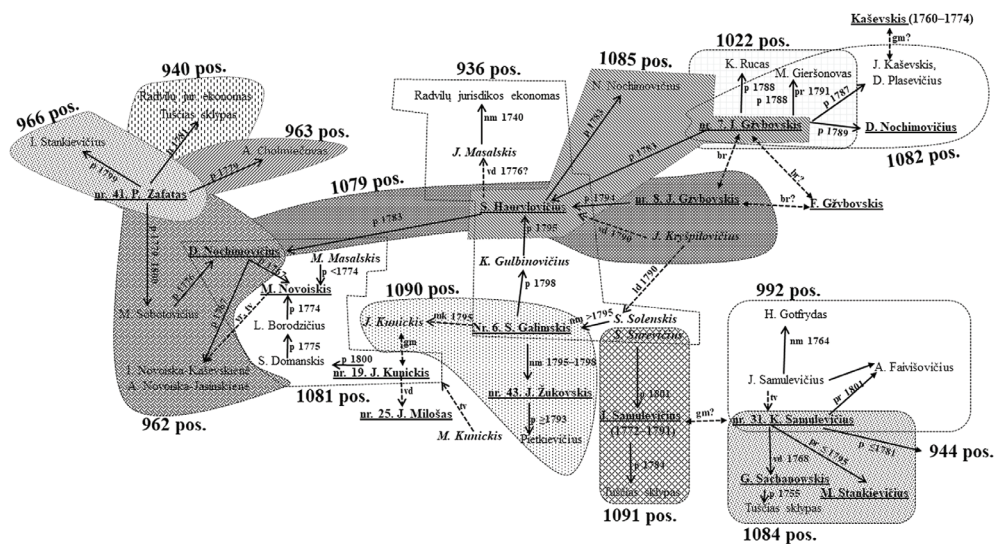
Sutrumpinimai: A – plytininkas / puodžius; B – plytininkas su pameistriu; C – tėvai, broliai puodžiai; D – giminaitis puodžius / plytininkas; E – žentas puodžius / plytininkas; F – svainis puodžius; G – uošvis puodžius; H – brolis – plytininko, puodžiaus / plytininko samdinys; I – laidavo už puodžių įrašant į Vilniaus naujuosius miestiečius; J – toje pačioje posesijoje gyveno puodžiai / plytininkai; K – sklypas, įsigytas iš puodžiaus / plytininko; L – sklypas, parduotas puodžiui / plytininkui; M – sklypas, nuomotas puodžiui / plytininkui.

Iš 1795 bei 1805 m. įrašytų 33 plytininkų bei 10 žaliavų kasėjų nustatytos 17 plytininkų (52 %) ir 1 kasėjo (10 %) sąsajos su puodžiais. Tai, kad net 3–4 puodžiai tapo plytininkais, liudija tarp šių amatų buvus ryšį. Sudarinėjant amatininkų biogramas, su puodžiais plytininkais susidurta XVIII a. ankstesniais dešimtmečiais (žr. S. M. Haurylovičiaus biogramą nr. 6). Tapę plytininkais tokie asmenys išsaugojo ryšius su Vilniaus puodžių cecho puodžiais, dalyvaudavo cecho gyvenime – laikė pameistrius, laiduodavo už puodžius. Puodžių būta tarp plytininkų šeimos narių – jais galėjo būti tėvas, brolis, uošvis, žentas, svainis ar tolimesni giminaičiai. Pastaruosius, nežinant tėvavardžio, gana sunku identifikuoti, tad tokie ryšiai lieka hipotetiniai (3 lentelė). Dar vienas šaltiniuose aptinkamas plytininkų ir puodžių sąlyčio taškas – nekilnojamojo turto sandoriai bei sklypų nuoma, kurią išimtinai suteikdavo plytininkai puodžiams. Reikia atkreipti dėmesį,

kad nekilnojamąjį turtą dažniau įsigydavo plytininkai iš puodžių, o ne atvirkščiai. Šios išryškėjusios detalės galėtų pagrįsti seniau minėtą teiginį, kad plytininko amatui išlaikyti reikėjo daugiau finansinių resursų, nei puodžiaus amatui. Tad, nors puodžių ir plytininkų darbų specifika turi nemažai technologinių panašumų, tačiau ne kiekvienas puodžius galėjo tapti plytininku.

Visgi, įvertinus sklypų pirkimo–pardavimo statistiką tarp pačių plytininkų, tenka konstatuoti, kad bendrame sandorių fone jie yra vyraujantys. Iš aptariamo plytininkų sąrašo pirkimo–pardavimo sandorius buvo sudarę 11 plytininkų (žr. nr. 11, 16, 18, 27, 28, 30–32, 35, 37, 41). Panagrinėjus atidžiau, galima pastebėti plytdirbių siekį išlaikyti jau turimus sklypus plytininkų rankose. Todėl plytininkai dukras stengėsi ištekinti už plytininko ar žaliavų kasėjo (žr. nr. 17, 19, 25, 31, 38). Sklypų svarbą sąlygojo keli veiksniai: molyną bei kalkakmenio kasimviečių artumas bei per ilgą laiką susiformavusios komunikacinės ašys. Posesijos viena šalia kitos šliejosi prie pagrindinių kelių (1 pav.). Siekiant plėsti verslą, matyt, plytininkui buvo parankiau supirkti jau suformuotą sklypą, negu kurtis naujame, dar neurbanizuotoje teritorijoje. Šaltiniuose yra išlikęs aptariamą situaciją iliustruojantis pavyzdys – našle tapusi plytininko žmona, VMNR įvardyta kaip plytininkė, antrą, o paskui dar ir trečią kartą ištekėdama, sėkmingai praplečia sklypo, kurį buvo įsigijusi su pirmu vyru, ribas (žr. nr. 30). Sklypų savininkų kaitos dėsningumus ir sklypų gavimo būdus, vyravusius tarp aptariamų amatininkų, galima matyti savininkų kaitos chronologinėje schemeje. Darbe pateikiame 15 posesijų savininkų kaitos dinamiką (5 pav.).

Schemeje atspindėta XVIII a. antros pusės – 1805 m. savininkų kaitos situacija. Joje vaizdžiai matomi anksčiau minėti sklypų įsigijimo būdai bei savininkų vyraujantys amatai. Įsigilinus į schemą bei į plytininkų biogramas, pašaliniam stebėtojiui gali susidaryti įspūdis, kad XVIII a. antroje pusėje plytininkai buvo suformavę savo bendruomenę, kurios nariai susivienydavo bendram darbui (žr. nr. 37), samdydavo vienas kito giminaičius (žr. nr. 37), nuomojosi bei pirkė sklypus toje pačioje vietoje (žr. nr. 16, 24, 33, 25, 37), laiduodavo vienas už kitą (žr. nr. 31–32, 16, 35). Tokia bendrystė primena į cechus susibūrusių amatininkų veiklą. Tačiau, kiek žinoma, Vilniaus plytininkai cecho nesukūrė, ir to priežastys, matyt, glūdi ankstesniuose laikotarpiuose, kurių tyrimai laukia ateityje.

5 pav. Vilniaus Šnipiškių posesijų (936, 940, 944, 962–963, 966, 992, 1022, 1079, 1081–1082, 1084–1085, 1090–1091) savininkų kaitos schema.

Pastabos: Plytininkų ir žaliavos kasėjų pavardės pabrauktos, puodžių rašomos kursyvu. Prie rodyklių žymimi metai. Sutrumpinimai: nm – nuomininkas, p – pirkta, vd – sklypas atiteko vedybų keliu, gm – giminaitis, br – brolis, ld – laidavo priimant į naujųjų miestiečių sąrašą, tv – tėvas, vr – vyras, mk – mokyns, pr – parduota.

Išvados

Kaip tyrimų objektas pasirinktas chronologiškai gana siauras, apimantis vos 10 metų laikotarpį, Vilniaus plytininkystės istorijos pjūvis. Tyrimų išeities tašku tapo informacija apie plytininkus Vilniaus miesto amatininkų sąrašuose (1795 m.) bei miesto namų registre (1805 m.). Juose minimi 33 plytininkai. Prie pastarųjų, kaip potencialių plytininkų, buvo prijungtos dar 10 žaliavų kasėjų pavardės (1 lentelė). Atrinkus istorinius duomenis, užfiksuotus XVIII a. Vilniaus magistrato pajamų ir išlaidų knygose, Vilniaus posesijų savininkų aprašuose bei jau publikuotuose šaltiniuose, buvo sudarytos 43 amatininkų biogramos. Šis duomenų masyvas leido išskirti Vilniaus plytininkus nusakančius bruožus. Vieni jų yra susiję su plytininkų veiklos lokalizacija. Nors po keletą plytininkų būta Aušros Vartų, Užupio, Antakalnio bei Saltoniškių priemiesčiuose, didžiausia jų koncentracija buvo

Šnipiškėse (75 %) (1 pav.). Per 10 metų plytininkų skaičius padidėjo daugiau nei keturis kartus, didesnė jų dalis (71 %) sugebėjo likti versle. Tačiau skyrėsi plytininkų technologiniai ir finansiniai pajėgumai – tyrime stebima jų turtinė diferenciacija. Nagrinėjamuose šaltiniuose ją atspindi skirtingas turimų sklypų skaičius (2–3 pav.). Iš viso plytininkai, skaičiuojant ir kasėjų turėtas valdas, turėjo 94 sklypus 76 posesijose. 18 % plytininkų turėjo daugiausia sklypų – nuo 5 iki 7. Daugiausia buvo vieno sklypo savininkų (37 %). Nagrinėjant sklypų ir juose minimų plytinių santykį, paaiškėjo, kad sklypų gausėjimas nebūtinai lemia plytinių daugėjimą. Net finansiškai pajėgiausi plytininkai nestatė daugiau nei trijų plytinių, dažniausiai apsiribodavo dviem arba net viena. Straipsnio autorius interpretuoja, kad buvo nestabili statybinė rinka. Tai lėmė dar vieną fiksuotą vilniečių plytininkų bruožą – finansiškai pajėgesni plytininkai, be savo amato, užsiėmė papildomais verslais – statydavo smukles, bravorus, užvažiuojamuosius namus, perparduodavo nekilnojamąjį turtą (2 lentelė). Tikėtina, kad tokiu būdu gautos lėšos galėjo būti investuotos į plytų gamybą, kurios kitaip nei didumos plytininkų, nebuvo iš anksto užsakytos, tad jas reikėjo sandėliuoti. Pagal tai, kiek pavyko nustatyti kilmės vietą, galima teigti, kad aptariamuoju laikotarpiu daugiausia buvo plytininkų vilniečių (56 %) (4 pav.). Maždaug pusė jų amatą perėmė iš tėvų. Kai kurių giminių atstovai galėjo būti trečios ar net ketvirtos kartos plytininkai. Remiantis turimais duomenimis, jų pirmtakai plytininkauti galėjo pradėti ne anksčiau kaip XVIII a. ketvirtame dešimtmetyje. Darytina išvada, kad po XVIII a. pradžios karų, matyt, dauguma plytininkų į Vilnių atvyko iš kitų regionų. Kai kurių palikuonys dirbo iki XIX a. pradžios. Tyrimas taip pat atskleidė, kad plytininkais galėjo tapti kitų amatų atstovų atžalos. Tačiau dažniausiai šį amatą pasirinkdavo puodžiai. Paprastai tai buvo finansiškai pajėgesni asmenys (4 lentelė). Su puodžiais vienokių ar kitokių santykių turėjo pusė tiriamų plytininkų. Labiausiai jie atsispindi sklypo pirkimo–pardavimo sandoriuose arba santuokose. Visgi daugiausia sklypų sandorių įvyko tarp pačių plytininkų. Matomas jų siekis išlaikyti esamus sklypus ir įsigyti naujų (5 pav.).

Priedas

1795 ir 1805 m. Vilniaus magistrato knygoje minimų plytininkų bei žaliavų kasėjų biogramos (pagal 1 lentelę).

1. Andžejevskis (*Andrzejewski*¹⁵). Minimas VMNR. Turėjo sklypų Užupyje, 614–615 posesijose, kuriose stovėjo po plytinę ir lūšną¹⁶.

¹⁵ Dėl vietos stokos šaltiniuose užfiksuota asmenvardžio forma nurodoma tik į priedą įtrauktų plytininkų / kasėjų. Jų šeimos narių ar susijusių asmenų pavardės pateikiamos sulietuvintos.

¹⁶ LVIA, f. 458, ap. 1, b. 674, l. 12.

2. Baranovska Marijona (*Baranowska Marianna*). Minima VMAS, tačiau jau neminama VMNR. Našlė. Turėjo du sūnus – Antaną ir Lauryną. Trečios arba ketvirtos kartos plytininkė. Tikėtina, kad jos prosenelis buvo Andrius Baranovskis, MP knygoje minimas 1738–1752 m., mokėjęs miestui mokesčius už molio ir kalkakmenio iškasimą miesto jurisdikijoje, kasęs už Neries, Šnipiškėse, sklype, 1740 m. įvardytame *Ryżanowska*¹⁷. Dėl šios giminytės dar galima ginčytis, tačiau M. Baranovskos senelio ir tėvo asmenybės nekelia abejonių. Senelis Kristupas Baranovskis kaip plytininkas į naujųjų miestiečių sąrašus įrašytas 1765 m.¹⁸ Buvo vedęs Marijoną Petruševičiūtę. Šeima Užupyje, miesto jurisdikijoje, nuo 1765 m. 612 posesijoje nuomojosi sklypą, kuris vėliau atiteko M. Baranovskai. Už jį K. Baranovskis miestui mokėjo 8 auksinų žemės mokesčių¹⁹. Marijonos tėvas Motiejus buvo vedęs Marijoną Podlecką. Magistrato šaltiniuose minimas plytininkas Baranovskis (*Baranowski strycharz*) veikiausiai ir yra M. Baranovskis. 1779 m. MI knygoje įrašyta, kad Leoniškių palivarko smuklės statybai iš Baranovskio už 468 auksinus įsigyta statybinių medžiagų: 9 tūkst. plytų bei 44 dėžės kalkių²⁰. Jis miestui yra mokėjęs ir kitų mokesčių: 1772–1793 m. už 6 rajone (lenk. *kwatery*²¹) iš tėvo paveldėtą sklypą su namu – žemės bei pavartės²², 1774 ir 1783 m. – mėšlo išvežimo²³, o 1778 ir 1781 m. – molio / kalkakmenio kasimo rinkliavas²⁴. 1772–1784 m. šalia esančiame sklype (už jį miestui mokėjo papildomą 12 auksinų dydžio žemės mokesčių) turėjo namą ir plytinę²⁵. Matyt, šis sklypas minimas ir VMPS, nurodant, kad 1783 m. M. Baranovskis su žmona iš miesto išsinuomojo sklypą, kuriam dar nebuvo suteiktas posesijos numeris²⁶. Už du atskirus sklypus mokesčiai mokėti ir 1791 m. Išsinuomotas sklypas, matyt, vėliau priskirtas 612 posesijai²⁷. M. Baranovska kaip VMAS plytininkė įvardyta veikiausiai dėl tėvo veiklos, pati šiuo amatu neužsiėmė. 1805 m. aprašant sklypo užstatymą plytinė neminama, tačiau paminėtas pusiau mūrinis namas bei bravoras²⁸.

¹⁷Ten pat, b. 132, l. 13; b. 138, l. 13; b. 142, l. 14; b. 156, l. 23v; b. 157, l. 13; b. 168, l. 13v; b. 174, l. 14; b. 180, l. 13v; b. 185, l. 11v; b. 190, l. 11v; b. 193, l. 11.

¹⁸*Vilniaus naujieji miestiečiai*, p. 357, nr. 3127.

¹⁹LVIA, f. 458, ap. 1, b. 531, l. 21v–22.

²⁰Ten pat, b. 272, l. 41v, 42, 43.

²¹Šaltiniuose vartotas terminas *kwatery* verčiamas „rajonas“. Plg.: *Historiae Lituaniae fontes minores*, t. IX: *Trys XVI–XVIII a. Vilniaus valdžios ir gyventojų sąrašai*, parengė M. Klovas, E. Meilus, A. Urmański, Vilnius, 2021, p. 9, 2 nuoroda.

²²Ten pat, b. 258, l. 9–10v; b. 259, l. 13v, 48, 53; b. 262, l. 35, 106v; b. 272, l. 14; b. 288, l. 8; b. 315, l. 9; b. 329, l. 16; b. 340, l. 14.

²³Ten pat, b. 262, l. 20v; b. 286, l. 31.

²⁴Ten pat, l. 106v; b. 283, l. 6v.

²⁵Ten pat, b. 258, l. 10v; b. 262, l. 57v; b. 288, l. 8.

²⁶Ten pat, b. 531, l. 21v.

²⁷Ten pat, b. 532, l. 34v–35.

²⁸Ten pat, b. 380, l. 14.

3. Butkevičius Simonas (*Budkiewicz / Butkiewicz Symon / Szymon*) – kaip kalkakmenio kasėjas minimas VMAS. Iki 1795 m. nuomojosi medinį namą bei sklypą Šnipiškėse, Radvilų jurisdikijoje, 1002 posesijoje²⁹, o nuo 1796 m. perėmė juos iš buvusio savininko. Valdė juos ir 1805 m.³⁰ 1801 m. gegužės ir liepos mėn. iš Butkevičiaus ir plytininko Lipinskio artilerijos ligoninės bei maisto sandėlio statyboms magistratas pirkė 3400 plytų, 1065 čerpes ir 2,5 dėžių kalkių³¹. Tikėtina, kad Butkevičius tiekė kalkes. Kalkakmenio kasėjas buvo ir S. Butkevičiaus tėvas Jokūbas – tai liudija 1744, 1747–1748 m. įrašai MP knygoje³². Žaliavą jis kasė Šnipiškėse. 1747 m. pavartės mokesčio mokėtojų sąrašuose minimas kažkokio Butkevičiaus namas Užupyje, 6 rajone³³.

4. Dziedavičius Mykolas (*Dziemidowicz Tomasz*) – kaip kalkakmenio kasėjas minimas VMAS. Turėjo medinį namą Radvilų jurisdikijoje, Šnipiškėse, 1046 posesijoje. Kilęs iš Smolensko vaivadijos, Sebežo miestelio. Turėjo sūnų Adomą³⁴. Sklypą toje pačioje posesijoje išlaikė iki 1805 m. Tais metais posesijoje sklypus su lūšnomis juose turėjo dar 4 asmenys³⁵. Vienas jų – Juozapas Kozlovskis, plytininko sūnus, dirbęs samdiniu pas puodžių plytininką M. Stankevičių.

5. Gaidamavičius Jurgis (*Gaydamowicz Jerzy*) – MP knygoje kaip molio kasėjas minimas 1776 m.³⁶ 1775 m. 1107 posesijoje turėjo dalį sklypo, priklausiusio Vilniaus klebonijos jurisdikai, kurį su pirmąja žmona Ona Krasovska įsigijo iš plytininko Dijakevičiaus paveldėtojų. Gaidamavičiaus svainis Ignotas Krasovskis (g. 1747) taip pat vertėsi puodininkyste³⁷. Tikėtina, kad Gaidamavičiaus uošvis Antanas Krasovskis buvo mūrininkas, kilęs iš Mogiliavo, į Vilniaus naujų miestiečių sąrašus įrašytas 1740 m.³⁸ Galbūt tai tas pats asmuo, 1757 m. įrašytas tarp molio / kalkakmenio kasėjų³⁹, o 1753–1760 m. – tarp „Žvyro kalno“ kasėjų ir žvyro vežikų⁴⁰. Už anksčiau minėto sklypo nuomą Gaidamavičius mokėjo 9 auksinų metinę rentą. Sklypą išlaikė iki 1784 m. Sklypo perdavimo įrašė minima antroji žmona – Marijona Andruškevičiūtė⁴¹. Sklypą Gaidamavičius perleido Motiejui Goštau-

²⁹Ten pat, b. 380, l. 14.

³⁰Ten pat, b. 531, l. 94v; b. 674, l. 19v.

³¹Ten pat, b. 538, l. 3.

³²Ten pat, b. 156, l. 23v; b. 168, l. 13v; b. 174, l. 14.

³³Ten pat, b. 168, l. 15v.

³⁴Ten pat, b. 380, l. 16v.

³⁵Ten pat, b. 674, l. 20v

³⁶Ten pat, b. 262, l. 54.

³⁷Ten pat, b. 372, l. 86; b. 380, l. 118.

³⁸*Vilniaus naujieji miestiečiai...*, p. 230, nr. 2127.

³⁹LVIA, f. 458, ap. 1, b. 213, l. 13v.

⁴⁰Ten pat, b. 199, l. 15–15v; b. 208, l. 28; b. 218, 14v; b. 223, l. 15.

⁴¹Ten pat, b. 532, l. 28v.

tui, vedusiam plytininko našlę Agotą Juškevičiūtę-Stankevičienę, gretimo sklypo toje pačioje posesijoje savininę, kurios buvęs sutuoktinis buvo įsigijęs kitą Dijakevičiaus sklypo dalį. Pagal VMNR sąrašus kažkoks plytininkas Gaidamavičius turėjo sklypą Užupyje, 641 posesijoje, kuriame stovėjo lūšna ir plytinė⁴². Tikėtina, kad tai tas pats asmuo. Šio plytininko giminėje galėjo būti puodžių – XVIII a. dokumentuose minimi bent keli Gaidamavičiai: 1726 m. tarp naujųjų miestiečių laiduotojų minimas puodžius Kazimieras⁴³, o 1753–1771 m. MP knygoje – puodžius Kasparas⁴⁴, kilęs iš Vilniaus, ir į naujųjų miestiečių sąrašus 1759 m. įrašytas kaip Kasparas Gadomskis⁴⁵.

6. Galimskis Simonas (*Galimski / Golimski Symon / Szymon*) – kaip plytininkas minimas VMNR. Gimė 1766 m., buvo kilęs iš Ažudievio miestelio Ašmenos paviete. Vedė vilniečio Antano Leparsko dukterį Liuciją (g. 1767), su kuria 1793 m. susilaukė sūnaus Antano. 1798 m. įsigijo sklypą Šnipiškėse, Radvilų jurisdikijoje, 936 posesijoje. Čia stovėjo medinis namas ir plytinė. Sklype 1740–1795 m. gyveno ir dirbo kitas puodžius – Jurgis Masalskis, kuriam mirus turtas atiteko jo dukrai Marijonai, ištekėjusiai už iš Gardino pavieto kilusio puodžiaus plytininko Stepono Haurlyovičiaus (†1795)⁴⁶, kuris 1774 m. į miestiečių sąrašus buvo įrašytas kaip puodžius⁴⁷, tačiau 1781 m. MI knygoje įvardijamas kaip plytininkas. Rotušės bokšto remontui magistratas buvo jam užsakęs pagaminti 10 tūkst. plytų⁴⁸. Galimskis sklypą 936 posesijoje perpirko 1798 m. iš Kazimiero Gulbinovičiaus, kuris savo ruožtu prieš trejus metus buvo jį įsigijęs iš našlės Marijonos Masalskos-Haurlyovičienės⁴⁹. Galimskis dar turėjo tvora aptvertą tuščią sklypą 957 posesijoje⁵⁰. Iš 1795–1798 m. miesto amatininkų sąrašų sužinome, kad tuo metu Galimskiai nuomojosi sklypą pas plytininką Šnipiškėse, 1090 posesijoje (žr. nr. 43) ir turėjo samdinę bei 1770 m. gimusį pameistrį Joną Kunickį, kurio giminėje būta tiek puodžių, tiek plytininkų⁵¹.

7. Gzybovskis Ignotas (*Grzybowski Ignacy*) – kaip plytininkas minimas VMAS, buvo kilęs iš Maišiagalos. VMNR duomenimis, su žmona Magdalena Surovičiūte 1788 m. iš sutuoktinių Kristupo Ruco ir Elenos Černiavskos pirkė sklypą Radvilų jurisdikijoje, 1022

⁴²Ten pat, b. 674, l. 13.

⁴³*Vilniaus naujieji miestiečiai...*, p. 184, nr. 1634.

⁴⁴LVIA, f. 458, ap. 1, b. 199, l. 3; b. 208, l. 3v; b. 213, l. 4v; b. 218, l. 4v; b. 219, l. 4v; b. 228, l. 4v; b. 231, l. 3v; b. 237, l. 4; b. 245, l. 3v; b. 246, l. 4; b. 255, l. 4v.

⁴⁵*Vilniaus naujieji miestiečiai...*, p. 322, nr. 2889.

⁴⁶LVIA, f. 458, ap. 1, b. 531, l. 64v–65.

⁴⁷*Vilniaus naujieji miestiečiai...*, p. 397, nr. 3393. Taip pat žr. LVIA, f. 458, ap. 1, b. 380, l. 123.

⁴⁸LVIA, f. 458, ap. 1, b. 283, l. 28.

⁴⁹Ten pat, b. 531, l. 64v–65.

⁵⁰Ten pat, b. 674, l. 18v–19.

⁵¹Ten pat, b. 372, l. 89; b. 380, l. 118.

posesijoje, kurį 1791 m. pardavė žydai Giršui Maušai⁵². VMAS nurodoma, kad Gżybovskis turėjo sklypą 1085 posesijoje, Šnipiškėse, kuriame stovėjo mūrnamis⁵³. VMNR įrašyta, kad valdė du sklypus 1085 bei 1082 posesijose. Pastarojoje stovėjo medinis namas ir plytinė⁵⁴. Sklypus 1082 posesijoje Gżybovskis susipirko per kelis kartus: 1787 m. iš Juozapo Kaševskio ir Dominiko Plasevičiaus, 1789 m. – iš plytininko Danieliaus Nachimovičiaus. J. Kaševskio tėvas ar giminaičiai taip pat buvo plytininkai, nes ši pavardė tarp Šnipiškėse dirbusių žaliavos kasėjų MP knygoje minima 1760–1774 m.⁵⁵ Sklypą 1085 posesijoje 1791 m. įsigijo iš plytininko puodžiaus S. Haurylovičiaus, kuris jį veikiausiai pirko iš plytininko D. Nachimovičiaus brolio Nachimo 1783 m.⁵⁶ Šaltiniuose XVIII a. antroje pusėje minimi dar du plytininkai Gżybovskiai – Juozapas bei Pranciškus. Pirmasis neabejotinai buvo I. Gżybovskio brolis, o dėl antrojo giminystės tikslų duomenų neturima, nors kaip plytininkas jis minimas MI suvestinėse: 1781 m. rotušės bokšto remontui iš jo buvo nupirkta 1400 plytų ir 3 dėžės kalkių⁵⁷.

8. Gżybovskis Juozapas (*Grzybowski Jozef*) – kaip plytininkas minimas VMNR, gyveno Šnipiškėse, miesto jurisdikijoje, 1079 posesijoje. Jo vienas ar du broliai buvo plytininkai. J. Gżybovskis turėjo dvi plytines ir medinį namą. Su žmona Marijona Jasevičiūte 1794 m. įsigijo sklypą su plytine iš 1795 m. mirusio puodžiaus ir plytininko S. Haurylovičiaus⁵⁸. Jis sklypą įsigijo 1783 m. iš žydo, veikiausiai plytininko, Nochimovičiaus. Pusę šio sklypo 1790 m. Gżybovskis perleido žentui, puodžiui Juozapui Kżyšpilovičiui⁵⁹.

9. Jankevičius Vincentas (*Jankiewicz Wincent*) – kaip puodžiaus mokinys įrašytas į puodžių cecho sąrašus 1795–1798 m. Buvo kilęs iš Vilniaus pavieto⁶⁰. VMNR įvardytas kaip plytininkas. Turėjo medinį namą ir plytinę Radvilų jurisdikijoje, 1036 posesijoje, kurią nuomojosi iš kalkakmenio kasėjo Jono Zakševskio. Vėliau šią sklypo dalį įsigijo iš Jono sūnaus Stepono Zakševskio. Kitas sklypas toje pačioje posesijoje priklausė Jono Zakševskio sūnui Tomui.

10. Jurevičius Stanislovas sūnus (*Jurewicz Stanisław Antoniego*) – kaip akmens kasėjas minimas VMAS. Buvo kilęs iš Breslaujos pavieto, nuomojosi namą Šnipiškėse⁶¹.

⁵² Ten pat, b. 532, l. 42v.

⁵³ Ten pat, b. 380, l. 11v.

⁵⁴ Ten pat, b. 532, l. 21v.

⁵⁵ Ten pat, b. 531, l. 85v–86.

⁵⁶ Ten pat.

⁵⁷ Ten pat, b. 283, l. 28, 28v.

⁵⁸ Ten pat, b. 532, l. 21v–22.

⁵⁹ Ten pat, b. 532, l. 21v–22, 43v–44.

⁶⁰ Ten pat, b. 380, l. 121v.

⁶¹ Ten pat, b. 380, l. 19v.

11. Kačynskis Vincentas (*Kaczynski / Kaczyński Wincent*) – kaip plytininkas MI minimas 1781 m., kai rotušės bokšto remontui iš jo nupirkta 7 tūkst. plytų bei 14 dėžių kalkių⁶². Tikėtina, kad Kačynskio tėvas Jokūbas buvo kepėjas, į Vilnių atvykęs iš Gardino pavieto, o į miestiečių sąrašus įrašytas 1772 m.⁶³ Tikėtina, kad 1789 m. V. Kačynskis už du dvarelius miestui mokėjo žemės mokestį, o 1793 m. už mūrną – pavartės mokestį⁶⁴. Šiuos sklypus galima lokalizuoti remiantis VMPS savininkų sąrašais. Iš jų matyti, kad 1790 m. Kačynskis pardavė sklypą, buvusį miesto jurisdikijoje, 1078 posesijoje, veikiausiai svainiui M. Sielickiui. 1795 m. namą 1077 posesijoje nuomojo puodžiui Mykolui Petkevičiui. Šį sklypą su namu ir plytine Petkevičius išlaikė mažiausiai iki 1805 m. Iš VMNR sužinome, kad plytininkas valdė dar tris posesijas: 928, 1098 ir 1112⁶⁵. Pirmoje stovėjo mūrnas, antroje – mūrinė smuklė, o trečioje – medinis namas. 1112 posesiją Petkevičius 1800 m. perėmė iš uošvio Jokūbo Kačynskio, kuris ją įsigijo 1761 m.⁶⁶ 1098 posesija 1791–1805 m. veikiausiai buvo įsigyta iš plytininko Mykolo Kristupo Kozlovskio, kuris iš magistrato ją nuomojosi nuo 1791 m.⁶⁷

12. Kasperovičius Juozapas (*Kasperowicz Jozef*) – kaip žaliavos kasėjas minimas VMNR. Jo sklypai buvo greta kito žaliavos kasėjo M. Lisovskio. Viename jo nenumeruotame sklype, kuris lokalizuotinas prie Šeškinės kalvų, stovėjo lūšna⁶⁸.

13. Klimovičius Jonas (*Klimowicz Jan*; †1801) – kaip molio / kalkakmenio kasėjas MP sąrašuose minimas 1774–1779 m.⁶⁹, o kalkakmenio – 1775–1793 m.⁷⁰ Kaip kalkakmenio kasėjas minimas ir VMAS. Buvo kilęs iš Ašmenos pavieto. Su žmona Marijona augino dukrą Antoniną. Jam priklausė medinis namas dominikonų jurisdikijoje, 1102 posesijoje⁷¹. Už žemės nuomą per metus mokėjo 7 auksinus. Tuščią sklypą šioje posesijoje įsigijo 1782 m.⁷²

14. Korkožas Motiejus (*Korkoz / Korkoż Maciej*) – kaip plytininkas minimas VMNR. Tikėtina, kad į Vilnių atvyko iš Karkažiškių miestelio Ašmenos paviete. Turėjo medinį namą Radvilų jurisdikijoje, 1032 posesijoje bei sklypą 1034 posesijoje, kuriame stovėjo lūšna ir nauja plytinė⁷³.

⁶²Ten pat, b. 283, l. 28, 28v.

⁶³*Vilniaus naujieji miestiečiai...*, p. 385, nr. 3311.

⁶⁴Ten pat, b. 315, l. 8v; b. 340, l. 13.

⁶⁵Ten pat, b. 674, l. 21, 18v, 21v.

⁶⁶Ten pat, b. 537, l. 11.

⁶⁷Ten pat, f. 458, ap. 1, b. 531, l. 53v.

⁶⁸*Wróciwszy się od Szeszkiniey Gory Zaulek Solomianka nowo zabudowywaiący się*, ten pat, b. 674, l. 21.

⁶⁹Ten pat, b. 262, l. 10; b. 272, l. 7v.

⁷⁰Ten pat, b. 262, l. 32; b. 315, l. 7v; b. 329, l. 13v, 24v; b. 340, l. 1, 10v,

⁷¹Ten pat, b. 380, l. 9v.

⁷²Ten pat, b. 532, l. 45v.

⁷³Ten pat, b. 674, l. 20.

15. Kovalevska Anastazija (*Kowalewska Anastasia*) – kaip plytininkė minima VMNR, turėjo sklypą Radvilų jurisdikijoje, Šnipiškėse, 938 posesijoje, kuriame stovėjo lūšna bei plytinė⁷⁴. Tikėtina, kad buvo plytininko Grigo Kovalevskio žmona arba duktė.

16. Kovalevskis Grigas (*Kowalewski Grzegorz*) – kaip molio / kalkakmenio kasėjas MP sąrašuose minimas 1773–1774 m.⁷⁵ 1774 m. MP įvardytas kaip molio / kalkakmenio kasimo darbų prižiūrėtojas⁷⁶. 1781 m. magistratas rotušės bokšto remontui iš jo nupirko 1800 plytų⁷⁷. 1783 m. Kovalevskis minimas tarp sumokėjusių miestui už mėšlo išvežimo darbus⁷⁸. Kaip plytininkas minimas tarp naujųjų miestiečių laiduotojų 1789 bei 1795 m., be kita ko, laidavo ir už plytininką M. Sielickį⁷⁹. Pavartės bei žemės mokesčių mokėtojų sąrašuose minimas 1773–1792 m.⁸⁰ Kovalevskio namas stovėjo 5 rajone. 1773–1776 m. jis mokėjo už pusę sklypo, o 1792 m. – jau už du. Kaip plytininkas įvardytas ir 1773–1774 m., nurodant, kad sklypą nuomojosi kartu su kitu plytininku – K. Zaleskiu⁸¹. Po dvejų metų, 1776 m., matyt, tas pats Kovalevskis sklypą nuomojosi jau su puodžiumi plytininku M. Stankevičiumi⁸². 1788 m. aprašant 942 posesijos ribas, minimas G. Kovalevskio sklypas. 1808 m. Vilniaus plane prie šio sklypo vaizduojamos dvi posesijos – 945 ir 938 (pastaroji vėliau atiteko jo žmonai arba dukrai Anastazijai Kovalevskaiai). 1795 m. Kovalevskis turėjo medinį namą 1083 posesijoje, Šnipiškėse, miesto jurisdikijoje. Aprašant 1081 posesijos kaimynus, 1774 m. minimi Kovalevskiui priklausę sklypai. Viename iš jų stovėjo kalkių degimo krosnis⁸³. Sklypą 1083 posesijoje Kovalevskis įsigijo iš plytininko Gabrieliiaus Sachonovskio, dirbusio 1748–1768 m. laikotarpiu⁸⁴. Prieš 1805 m. jo sklypą su mediniu namu perėmė puodžius Jonas Minkevičius⁸⁵. G. Kovalevskis buvo vedęs, turėjo sūnų Lauryną⁸⁶. Tikėtina, kad Grigo tėvai buvo plytininkas Jakimša Kovalevskis (kaip molio / kalkakmenio kasėjas minimas 1748–1755 m.⁸⁷; kasė miesto žemėje, už Neris) ir Ona Pilaitė. Kaip plytininkas J. Kovalevskis minimas ir 1755 m.: magistratas tilto prie Vilniaus vartų remontui bei naujų prekystalių turguje išmūrijimui iš jo pirkto 1000

⁷⁴Ten pat, b. 674, l. 18v

⁷⁵Ten pat, b. 259, l. 9v; b. 262, l. 10.

⁷⁶Ten pat, b. 262, l. 10.

⁷⁷Ten pat, b. 283, l. 28.

⁷⁸Ten pat, b. 286, l. 31.

⁷⁹*Vilniaus naujieji miestiečiai...*, p. 514, nr. 4208.

⁸⁰LVIA, f. 458, ap. 1, b. 259, l. 13; b. 262, l. 14; 56v; b. 267, l. 8; b. 307, l. 6; b. 329, l. 22.

⁸¹Ten pat, b. 259, l. 48; b. 262, l. 14.

⁸²Ten pat, b. 262, l. 56v.

⁸³Ten pat, b. 532, l. 5v–6.

⁸⁴Ten pat, b. 174, l. 14; b. 223, l. 14v, 17v; b. 231, l. 14v; b. 245, l. 14v; b. 208, l. 27v; b. 245, l. 19v.

⁸⁵Ten pat, b. 674, l. 21.

⁸⁶Ten pat, b. 380, l. 11v.

⁸⁷Ten pat, b. 174, l. 14; b. 180, l. 13v; b. 190, l. 11v; b. 199, l. 14v–15; b. 208, l. 12v.

plytų bei dėžę kalkių⁸⁸. Jis 1751 m. iš kito plytininko našlės Onos Balinskos (jos vyras Tomas Balinskis MP knygoje minimas 1724–1744 m.) įsigijo sklypą Vilniaus vyskupo jurisdikijoje, 1115 posesijoje⁸⁹. Šis sklypas 1764 m. atiteko vienam iš trijų J. Kovalevskio sūnų – perėmusiam plytdirbystės amatą Aleksandriui (†1783/1788). A. Kovalevskis kaip molio / kalkakmenio kasėjas MP sąrašuose minimas 1758–1775 m.⁹⁰ Žaliavą jis kasė miesto žemėje, už Neries, kur stovėjo ir jo namas, už kurį 1757–1777 m. mokėjo pavartės mokestį⁹¹. 1781 m. rotušės bokšto remontui magistratas iš jo įsigijo 10 tūkst. plytų⁹², o 1783 m. jis minimas tarp asmenų, apmokėjusių mėslo išvežimą⁹³. A. Kovalevskis turėjo keturias dukras: Agotą, Oną, Liudviką ir Magdaleną. Agotos vyras galėjo būti plytininkas Jonas Pavlovskis⁹⁴. Ona buvo ištekinga už puodžiaus Jono Martyno Surevičiaus, kilusio iš Maišiagalos parapijos⁹⁵. J. M. Surevičius 1805 m. kaip tik ir buvo anksčiau minėto sklypo 1080 posesijoje savininkas. Jis, matyt, atiteko jam vedybų keliu. A. Kovalevskis sklypą šioje posesijoje įsigijo iš Lukošiaus Misevičiaus ne vėliau kaip XVIII a. aštuntame dešimtmetyje. 1773 m. MP knygoje minimas molio / kalkakmenio kasėjas Motiejus Kovalevskis galėjo būti trečias Aleksandro ir Grigo brolis⁹⁶. Jis buvo ne tik žaliavos kasėjas, bet ir plytininkas: 1781 m. magistratas rotušės bokšto remontui iš jo pirkto 10 tūkst. plytų bei 6 dėžes kalkių⁹⁷. M. Kovalevskis buvo vedęs ir turėjo sūnų Simoną, kuris perėmė plytininko amatą.

17. Kovalevskis Simonas (*Kowalewski Szymon*) – kaip plytininkas minimas VMAS, buvo plytininko M. Kovalevskio sūnus. Tuo pačiu amatu veikiausiai vertėsi jo dėdės Grigas ir Aleksandras bei senelis Jakimša. S. Kovalevskis turėjo sklypą Šnipiškėse, miesto jurisdikijoje, 1087 posesijoje, kurį gavo vedęs Teresą Terpilovskytę – sklypo dalį žmona paveldėjo 1785 m. po tėvo Jurgio mirties. Pastarasis sklypą įsigijo 1765 m., kuris jam mirus padalintas trims jo vaikams: minėtajai Teresei bei jos broliams Ksaverui ir Benjaminui. 1795–1805 m. S. Kovalevskis žmonos sklypo dalį perleido svainiui, kalkakmenio kasėjui žvejui Ksaverui. Yra duomenų, kad kitas S. Kovalevskio svainis, Benjaminas

⁸⁸ Ten pat, b. 208, l. 28v.

⁸⁹ Ten pat, b. 81, l. 11v; b. 90, l. 9v; b. 94, l. 10; b. 95, l. 4; b. 99, l. 15v; b. 107, l. 19v; b. 111, l. 12; b. 122, l. 11; b. 132, l. 13; b. 138, l. 16; b. 142, l. 19; b. 156, l. 18v; b. 99, l. 15v; b. 107, l. 19v; b. 111, l. 12; b. 122, l. 11; b. 132, l. 13; b. 138, l. 16; b. 142, l. 19; b. 156, l. 18v.

⁹⁰ Ten pat, b. 218, l. 14v; b. 223, l. 14v; b. 245, l. 14; b. 246, l. 14v; b. 255, l. 8v; b. 258, l. 9; b. 259, l. 9v, 53; b. 262, l. 10, 32.

⁹¹ Ten pat, b. 255, l. 11; b. 259, l. 13, b. 262, l. 56v; b. 267, l. 8.

⁹² Ten pat, b. 283, l. 28.

⁹³ Ten pat, b. 286, l. 31.

⁹⁴ Ten pat, b. 315, l. 7v; b. 258, l. 10; b. 259, l. 49; b. 262, l. 14, 55v, 80.

⁹⁵ Ten pat, b. 532, l. 4v.

⁹⁶ Ten pat, b. 259, l. 9v.

⁹⁷ Ten pat, b. 283, l. 28, 28v.

(o galbūt tas pats Ksaveras) kurį laiką turėtą sklypo dalį su mūrnamiu nuomojo puodžiui plytininkui S. Minkevičiui⁹⁸. VMNR dar nurodoma, kad S. Kovalevskis turėjo sklypą 1033 posesijoje, kur stovėjo lūšna ir plytinė⁹⁹.

18. Kozlovska-Rutkovskytė Marijona (*Kozłowska Rutkowskowna Maryanna*) – kaip plytininkė minima VMNR: nurodoma, kad ji turėjo sklypą Šnipiškėse, Radvilų juridikoje, 946 posesijoje. Čia stovėjo plytinė su suformuota aikšte šalia bei medinis namas. VMNR nurodoma, kad Kozlovskiams taip pat priklausė 934 posesija¹⁰⁰. Labiausiai tikėtina, kad M. Kozlovskos tėvas buvo puodžius Jonas Rutkovskis, kilęs iš Adelsko miestelio Gardino paviete, 1774 m. liepos 5 d. įrašytas į Vilniaus naujųjų miestiečių sąrašus¹⁰¹. 1774–1784 m. jis mokėjo miestui prekystalio mokesį¹⁰². M. Rutkovskytė ištekėjo už plytininko M. K. Kozlovskio, kuris 1779 m. MP knygoje minimas tarp kalkakmenio kasėjų. 1791 m. jis miestui sumokėjo 24 auksinų nuomos mokesį už 3 metų kontraktą, pagal kurį nuomojosi neužstatytą žemės sklypą-lauką šalia „Kalvarijos užeigos“¹⁰³. M. Kozlovskos uošvis Kristupas taip pat buvo plytininkas. Šnipiškėse, vietovėje, vadintoje *Ryżanowska*¹⁰⁴, jis kasė molį bei kalkakmenį 1740–1758 m.¹⁰⁵ 1760 m. pavartės mokesčių sąrašuose K. Kozlovskio namas priskirtas 5 rajonui¹⁰⁶. K. Kozlovskio sūnus Juozapas (g. 1767) 1795 m. dirbo samdiniu pas puodžių plytininką (žr. nr. 37). Po dešimties metų jis turėjo savo užvažiuojamuosius namus 1046 posesijoje (žr. nr. 4). 1777 m. (dar iki santuokos su M. Rytkovskyte) M. K. Kozlovskis Radvilų juridikoje iš urėdo gavo be šeimininko likusį namą su sklypu 943 posesijoje, kurį valdė iki 1795 m., kai tapęs pats juridikoje urėdu, perleido sklypą plytininkui Slavinskiui¹⁰⁷, iš kurio 1791 m. įsigijo jau anksčiau minėtą sklypą 946 posesijoje. M. K. Kozlovskis Šnipiškėse pirko dar tris sklypus: du miesto ir vieną Radvilų juridikoje. Sklypus 1097–1098 posesijose miesto juridikoje įsigijo 1784 ir 1791 m., o Radvilų juridikoje – 1796 m. Paskutinis įsigytas sklypas kiek vėliau priskirtas 934 posesijai. Šiuos tris sklypus M. K. Kozlovskis išlaikė ne trumpiau nei iki 1805 m. Lūšną 1097 posesijoje jis įsigijo iš plytininko (žr. nr. 28). 1098

⁹⁸ Ten pat, b. 380, l. 10v. Šaltinyje įsivėlusį klaidą – minimas B. Strapilovskis, kai tiksliai žinome, kad šios posesijos savininkas buvo J. Terpilovskis, turėjęs sūnus Ksaverą ir Benjaminą bei dukrą Teresę, ten pat, b. 532, l. 17v–18.

⁹⁹ Ten pat, b. 674, l. 20.

¹⁰⁰ Ten pat, l. 18v.

¹⁰¹ *Vilniaus naujieji miestiečiai...*, p. 398, nr. 3404.

¹⁰² LVIA, b. 262, l. 2v, 25v, 47, 72, 99; b. 272, l. 3v; b. 283, l. 3v; b. 286, l. 6; b. 288, l. 3.

¹⁰³ Ten pat, b. 272, l. 7v; b. 329, l. 15v.

¹⁰⁴ Ten pat, b. 138, l. 13.

¹⁰⁵ Ten pat, b. 138, l. 13; b. 156, l. 23v; b. 142, l. 14; b. 157, l. 13; b. 174, l. 14; b. 193, l. 11; b. 208, l. 12v; b. 213, l. 13v; b. 218, l. 14v.

¹⁰⁶ Ten pat, b. 223, l. 18.

¹⁰⁷ Ten pat, b. 531, l. 94v.

posesijoje 1805 m. buvo smuklė. Šioje posesijoje buvo net keturios smuklės – viena iš mūrinių smuklių priklausė plytininkui V. Kačynskiui, sklypą įsigijusiam iš Kozlovskio¹⁰⁸. Anksčiau minėtą sklypą Radvilų jurisdikijoje, 946 posesijoje M. K. Kozlovskis įsigijo iš Ignoto Markovskio¹⁰⁹, kurio žmona Bogumila Koreivaitė galbūt buvo plytininko Jono Koreivos, minimo magistrato knygoje 1781–1793 m., sesuo ar giminaitė. Iš Polocko vaivadijos kilęs J. Koreiva į Vilniaus miestiečius įrašytas 1776 m.¹¹⁰ Jis dirbo Šnipiškėse, šalia 1011 posesijos (žr. nr. 29). 1781 m. rotušės bokšto remontui magistratas iš Koreivos pirko 5 tūkst. plytų bei 10 dėžių kalkių¹¹¹.

19. Kunickis Jonas (*Kunicki Jan*) – kaip plytininkas minimas VMNR. Tikėtina, kad Kunickio tėvas Mykolas buvo neglazūruotus puodus žiedęs puodžius, minimas 1784 m. prekystalio mokesčio sąrašuose¹¹². J. Kunickis vedė veikiausiai kalkakmenio kasėjo Jokūbo Milošo dukrą Magdalėną. Nuo 1800 m. valdė sklypą miesto jurisdikijoje, 1081 posesijoje, kuriame stovėjo medinis namas ir plytinė¹¹³. Sklypą pirko iš pirklio Stepono Domanskio, kuris 1775 m. Subačiaus vartų remontui tiekė statybines medžiagas – čerpes bei stiklą¹¹⁴. Domanskis sklypą įsigijo iš Jarošo seniūno ir Naugarduko tiltininko Leonardo Borodzičiaus, kuris 1775 m. miestui taip pat mokėjo mokesčius už molio arba kalkakmenio kasimą¹¹⁵. Tikėtina, kad Borodzičius būtent žaliavos kasimui šį sklypą ir įsigijo iš Ievos Novoiskos, kurios tėvas Motiejus buvo plytininkas, 1748–1760 m. MP knygoje minimas kaip molio / kalkakmenio kasėjas¹¹⁶. Tai buvo trumpalaikė investicija, nes Borodzičius sklypą pardavė jau po metų. Kažkoks Jonas Kunickis, galbūt giminaitis, 1795–1798 m. mokėsi puodininkystės amato pas puodžių plytininką S. Galimskį (žr. nr. 6).

20. Lipinskis Kazimieras (*Lipinski / Lipniski Kazimierz*) – kaip plytininkas minimas VMNR. Jam priklausė šešios posesijos Radvilų ir miesto jurisdikose, kurias įsigijo 1781–1803 m. Šnipiškių ir Aušros vartų priemiesčiuose. 947 posesiją su žmona Ieva Suchorzevska iš uošvio įsigijo 1781 m.¹¹⁷ 1805 m. sklype stovėjo medinis namas ir plytinė¹¹⁸. Sklypus 971–972 posesijose paveldėjo iš uošvio 1787 bei 1790 m. Pirmame sklype

¹⁰⁸ Ten pat, b. 674, l. 21v.

¹⁰⁹ Ten pat, b. 531, l. 54v–55.

¹¹⁰ *Vilniaus naujieji miestiečiai...*, p. 409, nr. 3487.

¹¹¹ LVIA, f. 458, ap. 1, b. 283, l. 28, 28v.

¹¹² Ten pat, b. 288, l. 3v.

¹¹³ Ten pat, b. 674, l. 21.

¹¹⁴ Ten pat, b. 532, l. 5v–6.

¹¹⁵ Ten pat, b. 262, l. 32.

¹¹⁶ Ten pat, b. 174, l. 14; b. 185, l. 11v, b. 190, l. 11v; b. 208, l. 12v; b. 223, l. 14v.

¹¹⁷ Ten pat, b. 531, l. 52v.

¹¹⁸ Ten pat, b. 674, l. 18v.

stovėjo lūšna¹¹⁹, o antrame – medinis namas¹²⁰. Lūšnomis įvardyti statiniai buvo 941 bei 1031 posesijose¹²¹. 1031 posesijoje stovėjo plytinė¹²². Du sklypus 1274 posesijoje įsigijo veikiausiai 1800–1803 m. Viename jų stovėjo mūrinis namas. Šios posesijos sklypus pelningai pardavė 1806 m.¹²³

21. Lipinskis Martynas (*Lipinski / Lipiński Marcin*) – kaip plytininkas minimas VMNR. Antakalnyje, artilerijos jurisdikijoje jam priklausė 1482 posesija¹²⁴. Tuščią sklypą 1794 m. įsigijo plytininko tėvas Mykolas, pastatęs jame medinį namą bei bravorą. Sklypas sūnui atiteko 1801 m.¹²⁵ M. Lipinskis turėjo tris sūnus – Justiną, Vincentą ir Adomą¹²⁶. Vienas iš plytininkų Lipinskių minimas 1801 m. MI suvestinėse, kai iš jo bei iš kito tiekėjo buvo nupirkta plytų, čerpių bei kalkių Artilerijos ligoninės statyboms.

22. Lisovskis Motiejus (*Lisowski Maciej*) – kaip žaliavos kasėjas minimas VMNR. Jo tuo metu dar nenumeruotas, lokalizuotinas prie Šeškinės kalvų¹²⁷ sklypas, kuriame stovėjo lūšna, buvo greta žaliavos kasėjo J. Kasperovičiaus. Tikėtina, kad Lisovskio giminaitis buvo MP knygoje 1731–1732 m. minimas kalkakmenio kasėjas Mykolas Lisovskis¹²⁸, žaliavą kasęs miesto žemėje, už Neries. Pavartės mokėtojų sąrašuose įrašyta, kad Lisovskio namas 1719 m. stovėjo už mūrinio tilto, 5 miesto rajone¹²⁹. Magistratui 1720 m. už Neries esantį nuomojamą sklypą jis mokėjo 3 auksinų žemės mokesčių¹³⁰.

23. Maciejevskis Mykolas (*Maciejewski Michał*) – kaip plytininkas minimas VMNR. Turėjo sklypą Šnipiškėse, Radvilų jurisdikijoje, 942 posesijoje, kur stovėjo lūšna ir plytinė¹³¹. Sklypą 942 ar 945 posesijoje įsigijo ne vėliau kaip aštuntame dešimtmetyje¹³². Tačiau tikėtina, kad šaltiniuose minimas ir kitas vilnietis plytininkas Andrius Maciejevskis, kuris kaip plytininkas į miestiečių sąrašus įrašytas 1778 m.¹³³, o magistrato knygoje mini-

¹¹⁹ Ten pat, b. 531, l. 52v; b. 674, l. 18v.

¹²⁰ Ten pat, b. 674, l. 19; b. 531, l. 52v.

¹²¹ Ten pat, l. 18v.

¹²² Ten pat, l. 20.

¹²³ Ten pat, l. 25.

¹²⁴ Ten pat, l. 28v.

¹²⁵ Ten pat, b. 532, l. 49v–50.

¹²⁶ Ten pat, b. 380, l. 11v.

¹²⁷ *Wróciwszy się od Szeszkiney Gory Zaulek Sołomianka nowo zabudowywaiący się*, ten pat, b. 674, l. 21.

¹²⁸ Ten pat, b. 107, l. 14v; b. 111, l. 25.

¹²⁹ Ten pat, b. 72, l. 15v.

¹³⁰ Ten pat, b. 74, l. 12v.

¹³¹ Ten pat, b. 674, l. 18v.

¹³² Ten pat, b. 532, l. 13.

¹³³ *Vilniaus naujieji miestiečiai...*, p. 432, nr. 3641.

mas kaip molio / kalkakmenio kasėjas¹³⁴. Leoniškių smuklės statybai 1779 m. magistratas nupirko iš jo 14300 plytų bei 14 dėžių kalkių¹³⁵. Veikiausiai plytininkai Maciejevskiai buvo giminės.

24. Michalovskis Juozapas (*Michalowski Jozef*) – kaip plytininkas minimas VMNR. Turėjo sklypą Saltoniškėse, Radvilų jurisdikijoje, 1044 posesijoje. Sklype stovėjo medinis namas ir plytinė¹³⁶. 1805 m. kartu su juo toje pačioje posesijoje buvo ir kito plytininko D. Senkievičiaus sklypas. 1740 m. MP sąrašuose tokia pačia pavarde ir vardu minimas kalkakmenio kasėjas, dirbęs miesto jurisdikijoje Šnipiškėse, vietovėje, vadintoje *Ryżanowska*¹³⁷, tačiau šiuo metu trūksta duomenų jų giminystės santykiui nustatyti.

25. Milošas Jokūbas (*Milosz Jakub*) – kaip kalkakmenio kasėjas minimas VMAS¹³⁸. Buvo vilnietis, nuomojosi medinį namą Šnipiškėse. VMNR nurodoma, kad J. Milošo lūšna stovėjo miesto jurisdikijoje, 1094 posesijoje. 1805 m. šioje posesijoje buvo dar trijų asmenų sklypai. Tikėtina, kad du iš jų XVIII a. penktame dešimtmetyje minimi kaip puodžiai, trečiasis, vežikas Juozapas Senkievičius, galbūt buvo plytininko tėvas (žr. nr. 34)¹³⁹. J. Milošo dukra Magdalena ištekinta už plytininko J. Kunickio. MP knygoje 1776 ir 1778 m. minimas žaliavos kasėjas Stanislovas Milošas veikiausiai buvo J. Milošo giminaitis¹⁴⁰. 1786 m. aprašant 950 posesijos ribas, minima S. Milošo plytinė, kurią šis su sklypu iki 1794 m. perleido Ignotui Mankovskiui¹⁴¹.

26. Minkevičius Tomas (*Minkiewicz Tomasz*) – kaip kalkakmenio kasėjas minimas VMAS. Buvo vilnietis, turėjo medinį namą miesto jurisdikijoje, 1093 posesijoje. Sklypas jam dar priklausė 1805 m.¹⁴² Augino du sūnus – Joną ir Pranciškų¹⁴³. Tikėtina, kad T. Minkevičiaus tėvas Juozapas taip pat vertėsi žaliavos kasyba: kaip molio / kalkakmenio kasėjas Šnipiškėse jis minimas 1758–1767 m.¹⁴⁴ Veikiausiai iš Ašmenos pavieto atvykęs tas pats J. Minkevičius 1754 m. buvo įrašytas į naujųjų miestiečių sąrašus¹⁴⁵. Be Tomo, jis turėjo sūnų Simoną, taip pat plytininką. Keliais metais anksčiau (1750 m.) tarp

¹³⁴ LVIA, f. 458, ap. 1, b. 262, l. 106v.

¹³⁵ Ten pat, b. 272, l. 41v, 42v, 43.

¹³⁶ Ten pat, b. 674, l. 20.

¹³⁷ Ten pat, b. 138, l. 13v.

¹³⁸ Ten pat, b. 380, l. 11v.

¹³⁹ Ten pat, b. 674, l. 21.

¹⁴⁰ Ten pat, b. 262, l. 54, 106v.

¹⁴¹ Ten pat, b. 534, l. 78v

¹⁴² Ten pat, b. 674, l. 21.

¹⁴³ Ten pat, b. 380, l. 13.

¹⁴⁴ Ten pat, b. 218, l. 14v; b. 245, l. 14v; b. 246, l. 14v.

¹⁴⁵ *Vilniaus naujieji miestiečiai...*, p. 292, nr. 2681. Kita vertus, asmuo ta pačia pavarde ir vardu 1756–1766 m. užėmė tarėjo bei burmistro pareigas Vilniaus magistrato, žr. LVIA, f. 458, ap. 1, b. 218, l. 29; *Vilniaus naujieji miestiečiai...*, p. 304, nr. 2769; p. 361, nr. 3151.

žaliavos kasėjų minimas dar Motiejus Minkevičius¹⁴⁶, tačiau nenustatyta, ar buvo kaip nors susijęs su anksčiau minėtais asmenimis.

27. Minkevičius Simonas (*Minkiewicz Symon/Szymon*) – kaip plytininkas minimas VMNR, kur nurodoma, kad turėjo medinį namą su plytine miesto jurisdikijoje, 1086 posesijoje¹⁴⁷. Sklypas nuo 1752 m. priklausė plytininkui Dominykui Kalinovskui, o S. Minkevičius su žmona Terese įsigijo jį iš Dominyko dukters Ievos 1793 m.¹⁴⁸ S. Minkevičiaus tėvas ir brolis taip pat buvo plytininkai. Magistrato knygoje 1795–1798 m. minimas puodžius S. Minkevičius, Jono sūnus. Tikėtina, kad raštininkas klaidingai užrašė puodžiaus tėvavardį, nes sutampa plytininko ir puodžiaus žmonių vardai. Iš įrašų apie pastarąjį puodžių S. Minkevičių sužinome, kad buvo vilnietis, gimęs 1755 m. Su vilniete žmona Terese Samulevičiūtė (g. 1757) augino tris vaikus: Simoną (g. 1792), Marijoną (g. 1789) ir Karoliną (g. 1795). Turėjo mokinį, vėliau tapusį profesionaliu puodžiumi, matyt, gimnaitį Joną Minkevičių (g. 1779)¹⁴⁹ bei pameistrį iš Ašmenos pavieto, Michališkių miestelio Pranciškų Kukevičių (g. 1775). Gyveno mūrnamyje Šnipiškėse, miesto jurisdikijoje, 1087 posesijoje. Sklypą išsinuomojo ne anksčiau kaip 1789 m., veikiausiai iš žaliavų kasėjo žvejo K. Terpilovskio ar jo brolio.

28. Rinkevičius Mykolas (*Rynkiewicz Michał*) – kaip plytininkas minimas VMNR. Jo medinis namas buvo Antakalnyje, 1359 posesijoje¹⁵⁰. Su žmona Elena turėjo mažiausiai du sūnus: Stanislovą ir Jurgį. Pirmasis buvo auksakalys, iki 1795 m. gyvenęs tėvų sklype¹⁵¹. M. Rinkevičius 1777 m. MP sąrašuose įvardijamas kaip molio kasėjas¹⁵², tačiau 1779 m. MI suvestinėse minimas kaip plytininkas: Leoniškių palivarko smuklės, stovėjusios Lyglaukyje, statybai iš jo nupirkta 5400 plytų bei 7 dėžės kalkių¹⁵³. 1788 m. žmonos vardu už nuomojamą iš miesto sklypą Šnipiškėse M. Rinkevičius magistratui sumokėjo 20 auksinų žemės mokestį. Sklypas Šnipiškėse buvo užsėtas arba jame buvo užveistas sodas¹⁵⁴. Iki 1784 m. Rinkevičius turėjo 1097 posesiją miesto jurisdikijoje, kurią su joje stovėjusia lūšna perleido plytininkui M. Kozlovskui. Yra duomenų, kad būta ir daugiau plytininkų Rinkevičių. 1781 ir 1783 m. MP knygoje minimas plytininkas ir neglazūruotus puodus žiedęs puodžius Andrius Rinkevičius, miestui sumokėjęs 18 auksinų skolą už, reikia manyti, molio kasimą miestui priklausančiose žemėse. Didelė tikimybė, kad kasė

¹⁴⁶ LVIA, f. 458, ap. 1, b. 185, l. 11v.

¹⁴⁷ Ten pat, b. 674, l. 21.

¹⁴⁸ Ten pat, b. 531, l. 72v–73v.

¹⁴⁹ Ten pat, b. 380, l. 121; b. 674, l. 21.

¹⁵⁰ Ten pat, b. 674, l. 26.

¹⁵¹ Ten pat, b. 380, l. 13.

¹⁵² Ten pat, b. 262, l. 80.

¹⁵³ Ten pat, b. 272, l. 41v, 42v.

¹⁵⁴ Ten pat, b. 307, l. 6v.

Užupyje¹⁵⁵. Plytininkas Kazimieras Rinkevičius minimas šaltiniuose XVIII a. dešimtmetyje. Jis turėjo sklypų Šnipiškėse bei Saltoniškėse, 1026 ir 1038 posesijose. Pastarajame 1795 m. minima plytinė¹⁵⁶. Tačiau VMNR duomenimis, sklypas jau priklausė Kazimiero sūnui Vincentui, kuris 1026 posesiją paveldėjo 1802 m.¹⁵⁷

29. Rostkovskis Laurynas (*Rostkowski / Rosikowski Wawrzyniec*) – kaip plytininkas minimas VMNR. Apleistą sklypą 1011 posesijoje, Radvilų jurisdikijoje įsigijo 1783 m. 1805 m. sklype stovėjo namas ir plytinė¹⁵⁸.

30. Sadovska Marijona (*Sadowska Maryanna*) – kaip plytininkė minima VMNR, šiame dokumente jai priskiriamos 1106–1108 posesijos¹⁵⁹. Pirmoje stovėjo lūšna ir plytinė, kitose – tik lūšnos. Posesijas ji paveldėjo iš motinos Agotos Juškevičiūtės, kuri buvo ištekęjusi kelis kartus. Pirmą kartą – už Stankevičiaus, su kuriuo 1777 m. iš molio / kalkakmenio kasėjo V. Minkevičiaus įsigijo 1106 posesiją. Antrą kartą ištekęjo už Motiejaus Goštauto, kuris iš plytininkų Dijakevičių (veikiausiai Simono arba Jokūbo) paveldėtojų 1882 m. įsigijo pusę sklypo 1107 posesijoje. Kitą pusę sklypo dar 1775 m. iš tų pačių paveldėtojų įsigijo plytininkas J. Gaidamavičius. Pusę šio sklypo dalies 1784 m. Gaidamavičius perleido minėtam M. Goštautui, vedusiam gretimo sklypo savininkę Agotą. Po metų M. Goštautas įsigijo sklypą gretimoje 1108 posesijoje. Trečią kartą Agota ištekęjo už kažkokio Sadovskio.

31. Samulevičius Kazimieras (*Samulewicz / Samulewski Kazimierz*) – kaip plytininkas minimas naujųjų miestiečių knygoje 1772 m., kai laidavo už plytininką A. Slavinskį¹⁶⁰. Kaip plytininkas minimas ir 1783 m., kai sumokėjo miestui 36 auksinų skolą veikiausiai už molio kasimą¹⁶¹. K. Samulevičiaus tėvas Jonas 1764 m. išsinuomavo sklypą Šnipiškėse, Radvilų jurisdikijoje, 992 posesijoje, kurį kartu su sūnumi 1803 m. perleido žydui¹⁶². 1768 m. K. Samulevičius su žmona Ieva Sachanovska iš uošvės Marijonos Stankevičiūtės-Sachanovskos ir jos vaikų Mykolo ir Onos įsigijo sklypo dalį 1084 posesijoje¹⁶³. Sklypą šioje posesijoje valdė ne ilgiau kaip iki 1795 m., nes nuo šio laikotarpio iki 1805 m. visos posesijos savininkas su pastatais buvo puodžius plytininkas Stankevičius. Dokumentų duomenys leidžia manyti, kad K. Samulevičiaus uošvis buvo plytininkas Gabrielius Sachanovskis († apie 1768 m.), MP knygoje tarp žaliavos

¹⁵⁵ Ten pat, b. 283, l. 3v; b. 286, l. 34.

¹⁵⁶ Ten pat, b. 532, l. 31.

¹⁵⁷ Ten pat, b. 532, l. 30v; b. 536, l. 76v; b. 674, l. 20.

¹⁵⁸ Ten pat, b. 674, l. 19v; b. 531, l. 42v.

¹⁵⁹ Ten pat, b. 532, l. 28v–30.

¹⁶⁰ Ten pat, p. 384, nr. 3308.

¹⁶¹ Ten pat, b. 286, l. 34.

¹⁶² Ten pat, b. 536, l. 89v.

¹⁶³ Ten pat, b. 532, l. 72v–74.

kasėjų įrašytas 1748–1766 m.¹⁶⁴ Tiltu prie Vilniaus vartų remontui 1755 m. magistratui jis pardavė 4 tūkst. plytų bei 13 dėžių kalkių¹⁶⁵. G. Sachanovskio namas (už kurį miestui mokėjo nuo 15 grašių iki 1 auksino dydžio metinį mokesį) 1760 ir 1762 m. miesto pavartės mokesčių sąrašuose buvo įrašytas 5 rajone¹⁶⁶. Jis sklypą, buvusį 1084 posesijoje, kartu su pirmąja žmona Magdalena Hutavičiūte 1755 m. įsigijo iš plytininko Jurgio Bylinskio (†1773)¹⁶⁷. Bylinskis Sachanovskiui perleido tik vieną šioje posesijoje turėtų tuščių sklypų, įsigytų 1753 m. iš miesto. Pats dirbo kitame šios posesijos sklype, kuris po jo mirties buvo padalintas vaikams: Teresei, Marijonai ir Jonui. Dukterys buvo ištekintos už plytininkų Mykolo Ambrozevičiaus ir Vincento Ozarovičiaus. Abu jie minimi 1781 m., kai magistratas rotušės bokšto remontui iš jų pirko plytas¹⁶⁸. Iš Bylinsko vaikų sklypus 1084 posesijoje 1779 m. supirko plytininkas puodžius M. Stankevičius¹⁶⁹. VMNR rašoma, kad K. Samulevičius taip pat valdė posesiją 944, kurioje stovėjo namas ir plytinė¹⁷⁰. Kaip šios posesijos savininkas minimas 1781 m., tačiau kada ir iš ko jį įsigijo, neaišku¹⁷¹. 1778–1791 m. MP šaltiniuose minimas plytininkas žaliavos kasėjas Jeronimas Samulevičius, dirbęs ir gyvenęs Šnipiškėse, 1091 posesijoje¹⁷², tačiau jo giminystė su K. Samulevičiumi neaiški.

32. Sielickis Motiejus (*Sielicki / Siedlicki Maciey*) – kaip plytininkas į miestiečių sąrašus įrašytas 1789 m. Buvo kilęs iš Streipūnų kaimo Trakų paviete¹⁷³. Už jį laidavo Vilniaus plytininkas G. Kovalevskis. MP sąrašuose Sielickis kaip molio kasėjas minimas 1788 m.¹⁷⁴, kaip kalkakmenio kasėjas – 1789 m.¹⁷⁵ Kaip plytininkas taip pat minimas VMAS – jo medinis namas buvo Šnipiškėse, miesto jurisdikijoje, 1078 posesijoje. Sklypą 1790 m. įsigijo iš plytininko V. Kačynskio¹⁷⁶. Su žmona Kotryna turėjo sūnų Martyną¹⁷⁷. VMNR matyti, kad 1805 m. tebevaldė tą pačią posesiją su mediniu namu ir plytine. Taip pat turėjo tuščią sklypą „kitoje gatvės pusėje“, kuris 1808 m. Vilniaus plane priskirtas

¹⁶⁴ Ten pat, b. 174, l. 14; b. 223, l. 14v; b. 245, l. 14v.

¹⁶⁵ Ten pat, b. 208, l. 27v.

¹⁶⁶ Ten pat, b. 223, l. 17v; b. 231, l. 14v.

¹⁶⁷ Ten pat, b. 532, l. 72v–74.

¹⁶⁸ Ten pat, b. 283, l. 28–28v.

¹⁶⁹ Ten pat, b. 532, l. 72v–74.

¹⁷⁰ Ten pat, b. 674, l. 18v.

¹⁷¹ Ten pat, b. 531, l. 54v–55.

¹⁷² Ten pat, b. 262, l. 106v; b. 272, l. 7v; b. 307, l. 5; b. 315, l. 7v; b. 329, l. 13v.

¹⁷³ *Vilniaus naujieji miestiečiai...*, p. 514, nr. 4208.

¹⁷⁴ LVIA, f. 458, ap. 1, b. 307, l. 5.

¹⁷⁵ Ten pat, b. 315, l. 7v.

¹⁷⁶ Ten pat, b. 531, l. 94v–95.

¹⁷⁷ Ten pat, b. 380, l. 11v.

tai pačiai posesijai. Šiame sklype savininkas planavo statydintis naują plytinę¹⁷⁸. M. Sielickis į vilniečių sąrašus įrašytas su broliu Tomu, kuris taip pat vertėsi plytdirbyste¹⁷⁹. T. Sielickis 1791 m. miestui už sklypą sumokėjo 2 auksinų žemės mokesį. Tikėtina, kad broliai toje pačioje posesijoje dirbo kartu¹⁸⁰.

33. Senkievičius Dominykas (*Sienkiewicz / Sinkiewicz / Szykiewicz Dominik / Dominicus*) – kaip plytininkas įrašytas į Vilniaus miestiečių sąrašus 1751 m. birželio 3 d., už jį laidavo mūrininkas. Buvo kilęs iš Vilniaus Antakalnio¹⁸¹. MP sąrašuose kaip molio, molio / kalkakmenio kasėjas minimas 1742–1747 m.¹⁸² Kaip plytininkas minimas 1755 m., tuo metu magistratui tilto prie Vilniaus vartų remontui pardavė 5 tūkst. plytų bei 13 dėžių kalkių¹⁸³. Žaliavą kasė miesto žemėje už Neries. 1755 m. D. Senkievičius su žmona Kristina Bogumila Zasztautaitė įsigijo tuščią sklypą Šnipiškėse, miesto jurisdikcijoje, 1086 posesijoje. Kaip šio sklypo savininkas jis minimas taip pat 1758 m. aprašant 1088 posesijos gretimybes. Sklypą iki 1793 m. jo duktė Ieva Kalinovska pardavė plytininkui puodžiui S. Minkevičiui¹⁸⁴. Neaišku, ar mūsų minimas asmuo buvo 1755 m. pavartės mokesčių sąrašuose minimas 6 rajone gyvenęs plytininkas Dominykas¹⁸⁵ bei tame pačiame rajone gyvenęs Senkievičius, už kurio namą pavartės mokesčių sąrašuose 1757 ir 1760 m. mokėta 15 grašių¹⁸⁶. Pagal 1760 ir 1764 m. pavartės mokesčio mokėtojų sąrašus galima tvirtinti, kad D. Senkievičiaus sklypas buvo 5 miesto rajone, už jį mokėti 2 auksinai¹⁸⁷. 1766 m. jis nuomojosi iš miesto lauką, už kurį mokėjo papildomą 2 auksinų žemės mokesį¹⁸⁸. VMNR minima, kad D. Senkievičiui priklausė sklypas su mediniu namu Saltoniškėse, 1044 posesijoje. Dar vienas sklypas toje pačioje posesijoje priklausė plytininkui J. Michalovskiui. 1766 m. MP knygoje tarp žaliavos kasėjų minimas Laurynas Senkievičius galėjo būti Dominyko giminaitis¹⁸⁹. L. Senkievičiaus sklypas 1762–1764 m. buvo 5 miesto rajone. Jis valdė pusę sklypo, kita pusė priklausė plytininkui Kasparui Zaleskiui¹⁹⁰. Vėliau L. Senkievičius persikėlė gyventi į 6 miesto rajoną:

¹⁷⁸ Ten pat, b. 674, l. 21.

¹⁷⁹ *Vilniaus naujieji miestiečiai...*, p. 520, nr. 4250.

¹⁸⁰ LVIA, f. 458, ap. 1, b. 329, l. 16.

¹⁸¹ *Vilniaus naujieji miestiečiai...*, p. 277, nr. 2545.

¹⁸² LVIA, f. 458, ap. 1, b. 142, l. 14; b. 168, l. 13v.

¹⁸³ Ten pat, b. 208, l. 27v.

¹⁸⁴ Ten pat, b. 531, l. 72v; b. 532, l. 38v–39.

¹⁸⁵ Ten pat, b. 208, l. 16.

¹⁸⁶ Ten pat, b. 213, l. 17v; b. 223, l. 18.

¹⁸⁷ Ten pat, b. 223, l. 18.; b. 237, l. 18.

¹⁸⁸ Ten pat, b. 245, l. 19v.

¹⁸⁹ Ten pat, b. 245, l. 14v.

¹⁹⁰ Ten pat.

1772–1773 m. už jam priklausiusį sklypą 5 rajone pavartės mokesčius mokėjo plytininkas G. J. Kovalevskis (žr. lentelę)¹⁹¹.

34. Senkievičius Tomas (*Sienkiewicz Tomasz*) – kaip plytininkas minimas VMNR. 1805 m. gyveno Saltoniškėse, Radvilų jurisdikijoje, 1040 posesijoje. Sklype stovėjo medis namas¹⁹². VMAS minimas veikiausiai T. Senkievičiaus tėvas – vežikas Juozapas, Šnipiškėse, 1094 posesijoje nuomojęs namą. Tikėtina, kad toje pačioje posesijoje 1805 m. sklypus turėjo du puodžiai.

35. Slavinskis Antanas (*Slawinski / Slowinski Antoni*) – kaip plytininkas įrašytas naujųjų miestiečių sąrašuose 1772 m. rugsėjo 7 d.¹⁹³ Už jį laidavo kitas plytininkas K. Samulevičius. Kilmės vieta nurodoma skirtingai: naujųjų miestiečių sąrašė – Gardinas¹⁹⁴, o VMAS – Kalvarijų parapija Vilniaus paviete¹⁹⁵. Galima būtų manyti, kad minimi du asmenys su ta pačia pavarde ir vardu: ankstesniuose šaltiniuose minimas tėvas, o vėlesniuose – sūnus. Tačiau šiai prielaidai pagrįsti nepakanka duomenų, tad šioje publikacijoje laikysimės nuomonės, kad tai tas pats asmuo. A. Slavinskis 1766–1778 m. MP sąrašuose buvo įrašytas tarp molio arba kalkakmenio kasėjų¹⁹⁶. Žaliavą kasė miesto žemėje už Neris. 1775–1777 m. magistratui mokėjo 15 grašių pavartės mokesį. Jo namas tuo metu stovėjo 6 rajone¹⁹⁷. VMAS nurodoma, kad 1795 m. turėjo sklypą Lukiškėse, 1143 posesijoje. VMNR sklypas jau priskirtas odininkui Gotfrydai Lejkai¹⁹⁸, kuris glaudžiai bendravo su iš Prūsijos atvykusi ir Vilniuje dirbusiu puodžiumi Ernestu Reyssu, turėjusiu kelis sklypus 1140 posesijoje, visai greta plytininko¹⁹⁹. Iki 1805 m. A. Slavinskis išlaikė medinį namą su plytine 943 posesijoje Šnipiškėse²⁰⁰. Šį sklypą 1795 m. perėmė iš plytininko / kalkakmenio kasėjo, vėliau tapusio Radvilų jurisdikos urėdu M. Kozlovskio, kuriam kiek anksčiau, 1791 m., pardavė sklypą Šnipiškėse, 946 posesijoje. Buvusiame tuščiaame sklype Slavinskiai apsigyveno nuo 1781 m. Kažkurio Slavinskio sklypas, minimas 1801 m., buvo 1089 posesijoje. Tačiau 1805 m. sklypas jau priklausė paštininkui Baziliui Savickiui²⁰¹. Turgaus prekystalių prie rotušės remontui magistratas 1777 m. rugpjūčio 24 d.

¹⁹¹ Ten pat, b. 258, l. 10; b. 259, l. 48–49.

¹⁹² Ten pat, b. 674, l. 20v.

¹⁹³ *Vilniaus naujieji miestiečiai...*, p. 384, nr. 3308.

¹⁹⁴ Ten pat, nr. 3308.

¹⁹⁵ LVIA, f. 458, ap. 1, b. 380, l. 9v.

¹⁹⁶ Ten pat, b. 245, l. 14v; b. 246, l. 14v; b. 255, l. 8v; b. 259, l. 9v; b. 262, l. 54, 106v.

¹⁹⁷ Ten pat, b. 262, l. 35, 57; b. 267, l. 9.

¹⁹⁸ Ten pat, b. 531, l. 61v–62.

¹⁹⁹ Ten pat, l. 18v.

²⁰⁰ Ten pat, b. 674, l. 18v.

²⁰¹ Ten pat, b. 532, l. 59v–60; b. 674, l. 21.

iš tiksliau neįvardyto Slavinskio nupirko 2 tūkst. plytų bei 6 dėžes kalkių²⁰², o 1781 m. rotušės bokšto remontui – 8600 plytų bei 10 dėžių kalkių²⁰³. 1783 m. taip pat tiksliau neįvardytas Slavinskis minimas tarp mėšlo išvežimo mokesčių mokėtojų²⁰⁴. A. Slavinskis veikiausiai buvo vedęs du kartus. Pirmoji žmona buvo Elzbieta Gurska, veikiausiai Šnipiškėse dirbusio kalkakmenio kasėjo Jeronimo Gurskio, MP knygoje minimo 1740–1744 m., giminaitė²⁰⁵. Pora susilaukė dviejų vaikų – vyresniąją dukrą Agotą (g. 1770) ištekino už puodžiaus Stanislovo Jurgio Surevičiaus (g. 1761), o sūnus Augustinas mokėsi puodžiaus amato. A. Slavinskis augino posūnį iš antros santuokos Vincentą Jenkevičių²⁰⁶.

36. Sobolevskis Jonas (*Sobolewski Jan*) – kaip plytininkas minimas VMNR, turėjo medinį namą ir plytinę Saltoniškėse, 1063 posesijoje²⁰⁷. VMPS aprašant 1064 posesijos ribas 1796 m. minimas Simonas Sobolevskis, galbūt Jono tėvas²⁰⁸.

37. Stankevičius Mykolas (*Stankiewicz Michał*) – kaip plytininkas minimas 1805 m. sudarytame VMNR sąrašė. Iš magistrato įrašų miesto amatininkų sąrašuose sužinome, kad puodžius plytininkas M. Stankevičius gimė 1745 m., buvo kilęs iš Lukiškių parapijos. Neaišku, ar MP knygoje 1692 m., kai miestui sumokėjo mokesčius už kalkakmenio kasimą, minimas Kazimieras Stankevičius buvo jo tėvas²⁰⁹. M. Stankevičius buvo vedęs du kartus. Pirmoji žmona buvo Marijona Senkievičiūtė (†1782). Antroji žmona Marijona Linkevičiūtė (g. 1755), kilusi iš Maišiagalos parapijos. Santuokose gimė keturi vaikai: Benediktas (g. 1777), Juozapas (g. 1782), Motiejus (g. 1795–1798) bei Olga (g. 1787). 1795 m. kartu su šeima gyveno samdiniai: iš Vilniaus šv. Petro parapijos kilęs plytininko sūnus Juozapas Kozlovskis (g. 1767), Jokūbas Laurynas (g. 1775) bei iš Vilniaus vaivadijos, Ašmenos pavieto, Tabariškių parapijos kilęs pameistrys, vėliau tapęs puodžiumi Mykolas Tomaševskis²¹⁰. Tikėtina, kad M. Stankevičius minimas kaip plytininkas 1781 m. MI suvestinėse, kai iš miesto kasos jam sumokėta už 10 tūkst. plytų bei 10 dėžių kalkių²¹¹. Kiek anksčiau – 1774 m., magistratas, tikėtina, iš M. Stankevičiaus, dirbusio su porininku, įsigijo 7 dėžes kalkių, kurios naudotos tvarkant rotušės stogą bei turgaus prekystalius²¹². 1776 m. pavartės mokesčių sąrašų duomenimis, galbūt to paties

²⁰² Ten pat, b. 267, l. 40.

²⁰³ Ten pat, b. 283, l. 28, 28v.

²⁰⁴ Ten pat, b. 286, l. 31.

²⁰⁵ Ten pat, b. 138, l. 13v; b. 156, l. 18v.

²⁰⁶ Ten pat, b. 372, l. 98; b. 380, l. 9v, 121.

²⁰⁷ Ten pat, b. 674, l. 20v.

²⁰⁸ Ten pat, b. 531, l. 21v–22

²⁰⁹ Ten pat, b. 43, l. 293v.

²¹⁰ Ten pat, b. 372, l. 96; b. 380, l. 118v, 120v.

²¹¹ Ten pat, b. 283, l. 28–28v.

²¹² Ten pat, b. 263, l. 7v. – porininkas – plytininkas Andrius Vaitkevičius.

Stankevičiaus sklypas minimas 5 miesto rajone. Jį plytininkas nuomojosi kartu su plytininku G. Kovalevskiu²¹³. 1805 m. datuojamame VMNR įrašyta, kad M. Stankevičiaus sklypas buvo miesto jurisdikijoje, 1084 posesijoje, kurioje stovėjo užvažiuojamieji namai bei plytinė²¹⁴. VMPS randame įrašą, kad net tris sklypus toje posesijoje M. Stankevičius su žmona Marijona Senkievičiūte įsigijo 1779 m. iš plytininko J. Bylinskio paveldėtojų: sūnaus Jono bei už plytinikų ištekėjusių dukterų Marijonos bei Teresės. Iki 1795 m. iš plytininko Samulevičiaus toje pačioje posesijoje M. Stankevičius įsigijo ketvirtą sklypą, tapdamas visos posesijos savininku²¹⁵. 1795 m. sudarytame VMAS randame įrašą, kad M. Stankevičius priklausė puodžių cechui. Jo pavardė minima ir vėlesniame, 1798 m. sudarytame puodžių cecho narių sąrašė. Tikėtina, kad jis kaip puodžius į naujųjų miestiečių sąrašus įrašytas 1773 m. Tapęs miestiečiu M. Stankevičius 1776–1788 m. yra laidavęs už naujuosius miestiečius puodžius – Pranciškų Šuleiką, Martyną Vaškevičių bei Mykolą Petkevičių²¹⁶. M. Stankevičius iki 1790 m. vieną iš turėtų sklypų 1084 posesijoje nuomojo iš Verkių kilusiam puodžiui molio kasejui Juozapui Kžyšpilovičiui (g. 1747)²¹⁷. Be jau minėtos 1084 posesijos, M. Stankevičius turėjo dar kelis sklypus skirtingose posesijose. Sklypą Šnipiškėse, Radvilų jurisdikijoje, 977 posesijoje 1781 m. pirko iš Motiejaus Šulskio ir jo žmonos Onos Sinkievičiūtės, kuri, tikėtina, giminiavosi su Stankevičiaus pirmąja žmona²¹⁸. Šį sklypą, kuriame stovėjo namas, 1805 m. paveldėjo jaunėlis sūnus Motiejus²¹⁹. Iš Andriaus Veževičiaus patikėtinių Lukiškėse, Radvilų jurisdikijoje 1782 m. pirko sklypą (-us?) 711 ir / arba 712 posesijoje. Jame jau stovėjo namas su mūriniu rūsiu. Sklypą (-us?) jau 1784 m. pardavė Teresei Kaleckai-Stankevičienei²²⁰. Stankevičius yra mokėjęs miestui įvairius mokesčius: 1783 m. už mėšlo išvežimą²²¹, o 1791 m. – žemės mokestį už 12 metų²²².

38. Šulskis Vincentas (*Szulski Wincent*) – kaip plytininkas minimas VMNR. Valdė sklypą 945 posesijoje Šnipiškėse, Radvilų jurisdikijoje. Jame stovėjo lūšna ir plytinė²²³. Sklypą 1801–1805 m., matyt, įsigijo iš žydo Danieliaus Nachimo²²⁴. Iš VMPS žinoma,

²¹³ Ten pat, b. 262, l. 56v.

²¹⁴ Ten pat, b. 674, l. 21.

²¹⁵ Ten pat, b. 532, l. 72v–73.

²¹⁶ *Vilniaus naujieji miestiečiai...*, p. 391, nr. 3350, p. 409, nr. 3483; p. 461, nr. 3837; p. 503, nr. 4127.

²¹⁷ LVIA, f. 458, ap. 1, b. 372, l. 96.

²¹⁸ Ten pat, b. 532, l. 72v–73.

²¹⁹ Ten pat, b. 372, l. 96; b. 380, l. 118; b. 532, l. 49v–50, 72v–73; b. 674, l. 19.

²²⁰ Ten pat, b. 532, l. 54v.

²²¹ Ten pat, b. 286, l. 31.

²²² Ten pat, b. 329, l. 16.

²²³ Ten pat, b. 674, l. 18v.

²²⁴ Ten pat, b. 534, l. 78v.

kad gretimą sklypą 977 posesijoje valdė plytininko brolis Motiejus, kuris jį 1781 m. pardavė kitam plytininkui M. Stankevičiui. Abu Šulskiai buvo vedę seseris Marijoną ir Oną Senkievičiūtes, vieno iš 1742–1805 m. dirbusių plytininkų dukteris.

39. Tomaševskis Felicijonas (*Tomaszewski Felicyan*) – kaip plytininkas įvardijamas VMAS²²⁵. Buvo kilęs iš Vilniaus miestiečių. Jo tėvas Vincentas kaip molio / kalkakmenio kasėjas MP sąrašuose minimas 1755–1767 m.²²⁶ Kasė miesto žemėje, už Neries. 1761 m. pavartės mokesčio mokėtojų sąrašuose jo namas buvo įrašytas 6 rajone, už jį miestui mokėjo 2 auksinus²²⁷. Magistratas rotušės bokšto remontui 1781 m. iš V. Tomaševskio pirkė 20 dėžių kalkių bei 10 tūkst. plytų²²⁸. 1783 m. jis minimas tarp sumokėjusių miestui mėslo išvežimo mokesčių²²⁹. F. Tomaševskis buvo vedęs Rozaliją Vaitkevičiūtę, su kuria susilaukė dviejų sūnų – Motiejaus ir Vincento. Sutuoktiniai gyveno mediniame name Šnipiškėse, 1088 posesijoje. Šį sklypą Tomaševskio tėvas 1758 m. įsigijo iš molio / kalkakmenio kasėjo Kazimiero Petkevičiaus, nuo 1732 m. dirbusio vietovėje, vadintoje *Ryżanowska*²³⁰. 1805 m. duomenimis F. Tomaševskiui sklype priklausė ne tik namas, bet ir plytinė²³¹. VMAS minimas puodžius Mykolas Tomaševskis (g. 1769), pameistrių dirbęs pas puodžių plytininką M. Stankevičių²³². Tačiau Mykolo ir Felicijono giminystės ryšiai veikiausiai nesiejo.

40. Viežbickis Antanas (*Wierzbicki Antoni*) – kaip kasėjas minimas VMAS. Buvo kilęs iš Vilniaus, gyveno mediniame name Saltoniškėse²³³.

41. Zafatas Pilypas (*Zafat / Zafaty Filip*) – kaip plytininkas minimas VMNR. Buvo vedęs Agotą Bžežinskaitę. Turėjo penkis sklypus Radvilų jurisdikijoje. Sklypą 963 posesijoje nusipirkė 1779 m. iš Andriaus Cholmiečovo. Tuščią sklypą 940 posesijoje įsigijo 1781 m. iš jurisdikos valdytojo, o vieną iš 1035 posesijoje įsigytų sklypų pirkė 1787–1789 m. iš plytininko Jurgio Fetkevičiaus, kuris čia buvo pasistatęs plytinę ir degimo krosnį. Sklypas 966 posesijoje įsigytas 1799 m. iš Ignoto Stankevičiaus, valdžiusio sklypą 16 metų. 962 posesijoje buvusio sklypo įsigijimo data neaiški. Jis perimtas iš Mykolo Sobotovičiaus ir 1767–1776 m. priklausė plytininkui D. Nochimovičiui, o dar anksčiau – plytininkui Motiejui Novoiskiui, dirbusiam 1748–1760 m.²³⁴

²²⁵ Ten pat, b. 380, l. 10.

²²⁶ Ten pat, b. 208, l. 12v; b. 246, l. 14v.

²²⁷ Ten pat, b. 228, l. 18v.

²²⁸ Ten pat, b. 283, l. 28, 28v.

²²⁹ Ten pat, b. 286, l. 31.

²³⁰ Ten pat, b. 111, l. 25; b. 138, l. 13; b. 532, l. 38v–39.

²³¹ Ten pat, b. 674, l. 21.

²³² Ten pat, b. 372, l. 96; b. 380, l. 119v.

²³³ Ten pat, b. 380, l. 16v.

²³⁴ LVIA, f. 458, ap. 1, b. 532, l. 12v–14; b. 262, l. 80; b. 283, l. 28v; b. 262, l. 82v.

42. Zakševskis Steponas (*Zakrzewski Stefan*) – kaip kalkakmenio kasėjas minimas 1795 m. Buvo kilęs iš Kubličių kaimo Polocko vaivadijoje. Gyveno mediniame name Šnipiškėse, 1036 posesijoje, Radvilų jurisdikijoje²³⁵. Ten gyveno ir S. Zakševskio tėvas Jonas, kuris taip pat vertėsi kalkakmenio kasimu ir kalkių išdegimu – kaip molio / kalkakmenio kasėjas MP sąrašuose minimas 1779 m.²³⁶ S. Zakševskis sklypo dalį su namu paveldėjo apie 1797 m.²³⁷ Kitą sklypo dalį veikiausiai paveldėjo brolis Tomas, kuris ją išlaikė iki 1805 m. Steponas 1797–1805 m. savo sklypą su mediniu namu bei galbūt plytine perleido plytininkui V. Jankevičiui²³⁸.

43. Žukovskis Jonas (*Żukowski Jan*) 1776 m. MP knygoje minimas kaip molio kasėjas²³⁹. Tikėtina, kad tas pats asmuo kaip plytų bei kalkių tiekėjas MI suvestinėse minimas 1764 m., kai gynybinės sienos prie Trakų vartų remontui magistratas iš jo nupirko 11 tūkst. plytų bei 40 dėžių kalkių²⁴⁰. Kaip plytininkas minimas 1805 m. VMNR sąrašuose, kur nurodoma, kad turėjo 6 sklypus Radvilų bei vieną miesto jurisdikijoje²⁴¹. Sklype 939 posesijoje stovėjo lūšna. Sklypas šioje posesijoje Žukovskiui priklausė jau 1781 m.: aprašant gretimą 940 posesiją, yra paminėta Žukovskio sklypą ribojusi tvora²⁴². Daugelyje Žukovskio turimų sklypų būta statinių: sklype 976 posesijoje – medinis namas ir plytinė, 980 posesijoje – medinis namas, 1070 posesijoje – užvažiuojamieji namai, o 1071 posesijoje – plytinė, sklype 979 posesijoje stovėjo mūrnamis. Šis sklypas Žukovskiui priklausė 1784 m., nes jis minimas aprašant 978 posesijos ribas²⁴³. Sklypą 1090 posesijoje, miesto jurisdikijoje 1795–1798 m. Žukovskis nuomojo puodžiui plytininkui S. Galimskui. 1805 m. sklype stovėjo medinis namas ir plytinė.

Publikuoti šaltiniai ir literatūra

ABRAMAUSKAS, Stasys. *Mūrinės statybos raida Lietuvoje XIII–XVI a.* Vilnius: Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai, 2012.

ABRAMAUSKAS, Stasys. Plytų dydžiai XIV–XV amžių Lietuvos architektūros paminkluose. *Valstybinės LTSR architektūros paminklų apsaugos inspekcijos metraštis*, t. 1, 1958, p. 31–37.

²³⁵ Ten pat, b. 380, l. 14v.

²³⁶ Ten pat, b. 272, l. 7v.

²³⁷ Ten pat, b. 531, l. 53v–54.

²³⁸ Ten pat, b. 674, l. 20.

²³⁹ Ten pat, b. 262, l. 54.

²⁴⁰ Ten pat, b. 237, l. 46–47.

²⁴¹ Ten pat, b. 674, l. 18v, 19, 20v.

²⁴² *parkan Żukowskiego* – ten pat, b. 532, l. 12v–13.

²⁴³ Ten pat, b. 531, l. 64v–65.

Historiae Lituaniae fontes minores, t. IX: *Trys XVI–XVIII a. Vilniaus valdžios ir gyventojų sąrašai*. Parengė M. Klovas, E. Meilus, A. Urmański. Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2021.

JALOVECKAS, Romanas, DAMBRAUSKAITĖ, Teresė. Buvusios šv. Jono bažnyčios Vilniuje restauraciniai tyrimai. *Architektūros paminklai*, t. 1, 1970, p. 79–90.

KITKAUSKAS, Napaleonas. *Vilniaus pilys, istorija, statyba, architektūra*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2012.

LEVANDAUSKAS, Vytautas. Lietuvos aptvarinių pilių mūro technika ir medžiagos. *LTSR architektūros klausimai*, t. 4, 1974, p. 432–447.

LEVANDAUSKAS, Vytautas. Lietuvos renesansinių pastatų mūro medžiagos ir technika. *Architektūros paminklai*, t. 4, 1977, p. 15–25.

LEVANDAUSKAS, Vytautas. *Lietuvos mūro istorija*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2012.

LEVANDAUSKAS, Vytautas, JANKEVIČIENĖ, Algė. Lietuvos gotiškų gyvenamųjų namų ir visuomeninių pastatų mūro medžiagos ir statybos technika. *LTSR architektūros klausimai*, t. 5, 1978, p. 61–83.

SAMALAVIČIUS, Stasys. Vilniaus Šv. Petro ir Povilo bažnyčios statyba ir dekoravimas. *Architektūros paminklai*, t. 2, p. 46–71.

SAMALAVIČIUS, Stasys. Statybinių medžiagų gamyba ir įmonių susitelkimo vietos Vilniuje. XVII–XVIII a. *Architektūros paminklai*, t. 4, 1977, p. 26–35.

SARCEVIČIUS, Saulius, TARAŠKEVIČIUS, Ričardas. Vilniaus Šv. Mikalojaus bažnyčios plytos – nuo jų ženklinimų iki geocheminių sąsajų. *Archaeologia Lituana*, Nr. 16, 2015, p. 49–66.

STRIŠKIENĖ, Erika. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmų grindų danga pagal archeologinių tyrimų duomenis. In: *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai ir jų atkūrimas europinės patirties kontekste = The Palace of the Grand Dukes of Lithuania and its restoration within the context of the European experience = Palac wielkich książy litewskich i jego odbudowa w kontekście doświadczenia europejskiego = Der Palast der Großfürsten von Litauen und sein Wiederaufbau im europäischen Erfahrungskontext = Il Palazzo dei Granduchi di Lituania e la sua ricostruzione nel contesto dell'esperienza europea = Дворец великих князей литовских и его восстановление в контексте европейской практики: tarptautinės mokslinės konferencijos medžiaga, 2006 m. spalio 11–12 d.* Sud. V. Dolinskas, D. Steponavičienė, Vilnius: Lietuvos dailės muziejus, 2009, p. 73–84.

TARAŠKEVIČIUS, Ričardas, KAZAKAUSKAS, Vaidotas, SARCEVIČIUS, Saulius, ZINKUTĖ, Rimantė, SUZDALEV, Sergej. Case study of geochemical clustering as a tool for tracing sources of clays for archaeological and modern bricks. *Baltica*, 32(2), 2019, p. 139–155.

Vilniaus naujieji miestiečiai 1661–1795 m.: sąrašas. Parengė A. Urbanavičius. Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2009.

VITKAUSKIENĖ, Birutė Rūta. XVI–XVIII a. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai. Istoriniai šaltiniai. In: *Vilniaus Žemutinė pilis XIV a. – XIX a. pradžioje. 2002–2004 m. istorinių šaltinių paieškos*. Sud. R. Ragauskienė. Vilnius: Pilių tyrimo centras „Lietuvos pilys“, 2006, p. 72–242.

ŽULKUS, Valdas. XV–XIX amžių Klaipėdos statybinė keramika. *Architektūros paminklai*, t. 5, 1979, p. 37–42.

THE BRICKMAKERS OF VILNIUS AT THE TURN OF THE NINETEENTH CENTURY

Summary

SAULIUS SARCEVIČIUS

The article deals with the some aspects of the brickmaking craft in Vilnius. The main archival sources selected for the study were the following: (a) the list of the craftsmen of Vilnius and the register of the city's properties of 1795 and 1808, (b) the income and expenditure books of the Vilnius magistrate, and (c) the list of the city's property owners compiled in 1801. The starting point for the research was the short biographies of 43 brickmakers and raw material miners who worked in the workshops in Vilnius between 1795 and 1805 (Table 1), compiled by the author of the article. Using the accumulated database, the answers to the questions raised are provided: the sites of the workshops were located (Fig. 1), the brickmakers 'dynasties' from the 1830s onwards were distinguished, the criteria for the financially more capable brickmakers were established, and the main features of these brickmakers are discussed (Figs 2–4, Table 2). The hypothetical conclusion is drawn that changes in the organisation of the craft can already be discerned among the brickmakers of the late eighteenth and early nineteenth centuries. The fundamental shift was the emergence of a layer of brickmakers who sought to avoid the constraints on business expansion resulting from the volatile construction market, which dictated the client's wait-and-see tactics. The study also points to the special relationship between brickmakers and potters. At least half of the brickmakers had various levels of contact with potters, some of whom had become brickmakers themselves (Table 3). Attention is drawn to the desire of the brickmakers to keep their land properties in their hands and to expand their business. This ambition is illustrated in the diagram depicting the change of plot owners in the second half of the eighteenth century (Fig. 5). The author of the article captures the strong bonds of community among brickmakers.

Gauta 2022 m. vasario mėn.

Priimta 2022 m. balandžio mėn.

Saulius S a r c e v i č i u s – Lietuvos istorijos instituto Miestų tyrimų skyriaus jaunesnysis mokslo darbuotojas. Mokslinių interesų kryptis – statybinė keramika ir paleoreljefo rekonstrukcijos.

Adresas: Lietuvos istorijos institutas, Tiltu g. 17, Vilnius

El. paštas: sausarii@gmail.com